

2

بهر ب نیرینه‌کا نویخواز

پنجره‌مبار

خودمی را بشین

و نه‌زمونا فره‌ژنییی

د.هه‌وار به‌للو

د. هموار بهلول

پينځه مېلر

ونهزموونا فره ژنيي

2018 ز

چاپخانه مين

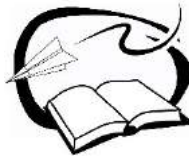
ری ب کڑپیکرن و وه شاندا شی پرتوکی ناهیته دان ژ بلی وی چه ندی نه بیت کڑ وه کی ژیده ره ک
د نقیسینه کنیدا بهیته بکارثینان یان ژی ژ بو مه به ستین لیگولین و ره خنه گرتنی بیت.

بهر ب نيرينه كا نويخواز (۲)

سڀي
ر سڀي
پيڻه مبدار

و نه زموننا فره ژئيبيا

د. هه وار به لئو

هافین چاپ و به لافکر نی بو نفیسکاری دیار استینه

-
- زنجیره پرتووک: بهر ب نئیرینه کا نوخواز
 - ریزبه ندییا پرتووکى: ۲
 - ناڤى پرتووکى: پیغه مبهه ر (س) و ئه زمونا فره ژنییی
 - نفیسکار: د. هه وار موحه ممه د سه عید به للو
 - هژمارا سپاردنى: (D- / ۲۱۲۸ / ۱۸) ل ریقه به رییا په رتووکخانه یین
 - گشتى ل پاریزگه ها دهوکی / سالأ ۲۰۱۸
 - چاپا ئیکه مین - ۲۰۱۸ ز
 - هژمارا دانه یان: ۵۰۰ دانه
 - چاپخانه یا سارا - سلیمانی / کوردستانا ئیراقى

پيشه ڪي

من پيڇوشه، ڪو پشتي خوانده ڦا چاهري مائي، نه ز پرتووکا
دوويي ڙ ڦي زنجيره يي ل ڙير نافي (پيغه مبهري و نه زمونا
فره ڙنيي) بدانه بهر دهستين وي. ههروه ڪي خوانده ڦا ڙي
دزانيت ڪو د پرتووکا ئي ڪيڏا ڙ ڦي زنجيره يي مه ئاماڙه ب
فره ڙنيي دابووه ڪي دياردهيه ڪا ڪلاسيڪ و ڪه ڦنار، و مه به حسي
ديروڪيا گوتارا قورئاني د ڦي بورايدا ڪربوو. لي به لي چونڪي
پيغه مبهري مه ڙي (س) خوداني نه زمونه ڪا ناڦداره د فره ڙنييڏا
لهورا سوحيهت ته مام نابيت گهر نه ڦي مڙاري ڙي نه دهينه بهر
رؤناهيي و ل سهر نه گهر و هاندهرين وي پانه وهستين، و هوسا
ڙ بهر ڦي چه ندي ڦي پرتووکي ڙي جهي خو د ناڦا ڦي زنجيره ييڏا
ديت.

گهله ڪ گرنگه نه م رويدانان ل ڙير ڪاودانين وان بخوينين
و شروڦه بڪهين، و تشته ڪي گهله ڪ نه يي لوڙيڪ و بهرناقله نه م
بوويه رين ديروڪي ڙ ناڦا ڪاودانين وان بقه ورينين و دهر بيخين و ب
ئاميره تين خو يين سهرده مانه رهخنه باران بڪهين و هه لڙسه نڪينين،
و هه لبت دياردهيا فره ڙنييا پيغه مبهري ڙي (س) وهڪي بوويه ره ڪا

ديروکي کو کاودائين خو و ژينگه ها خو يا تاييه ت هه بوون دی
گرنگترین ميناک بيت ل سهر فی چهندی.

يا خويايه گه له ک پرتووک و گوتار ل سهر فی مژاری هاتينه
نقيسين، و ئەف نقيسينا نها ل بهر دهستی خوانده قای دبیت وهکی
نقيسينه کا نوی نه هیتته هژماری، لی چونکی من دیت گه له ک جارن
ئو و نقيسين ل دور فی مژاری هاتينه پیشکيشکرن نه هند تشته کی
ریکخستی و زانستی بوون، له ورا من فهر زانی کو ئەز ژي ژ بهری
خوڤه تشته کی ل دور فی بابته تی، لی ب نیرينه کا زانستی و نوخواز،
پیشکيشی خوانده قایي خو بکه م.

ل داویی، دی بیژم نوخوازییا فی لیکۆلینی نه د وی ئیکدایه
کو من تشته کی نویی گۆتی که سی بهری من نه گۆتییه. نه خیر،
به لکو ئەف مژاره یی شه فی بووی هندی یی هاتییه گۆتن
و دووباره کرن، لی ب باوه رییا من نوخوازییا فی لیکۆلینی د وی
ئیکدایه کو من ب نیرينه کا نوی بوویه ر ژ لیقه گهران ده ریخستینه
و داینه بهر هه قدوو و ئەنجام ب شیوازه کی نوی ل سهر
نافاکرینه. دیسان دی بیژم (وهکی من د پرتووکا ئیکی ژیدا ژ فی
زنجیره پرتووکي گۆتی): هیقییا من ئەوه ئەز ل ناستی
ره وشه نیرییا خوانده قای ده ربکه قم و ئەو چه ندا ئەو ژ من چاقه ری
هه روی د ناقبه را ریژین پرتووکین مندا بخوینیت و ببینیت، و گۆمان
تیدا نینه کو ئەز د فی چه ندیدا دی ژفانی ره خنه و شیره تین وی

يَيْنَ نَافَاكِهِ رِيمٌ وَ هَر تَشْتَى نُهُ وَ پِيشْكِيشِي مَن بَكَهَت، چ د گهل
مه يِي هَه قَرَابِيِت يَان نَه، ب نَانَاهِيَا خُودِي دِي ب سِيْنِگَه كِي بَه رَفْرَه ه
ژِي وَ هَر گَرَم وَ هَه مَبِيْرَكَه م.
نُهُ قَه، وَ گَه ر خُودِي هَارِي كَارَبِيِت بَلَا جِي هَان خِر نَه يَارَبِيِت.

د. هه وار به لئو

۱۸ ی مه ها نیسانا ۲۰۱۷ ی

گۆمان نینه کۆ د ئه ده بیاتین ئیسلامیدا مژارا فره ژنیا
پیغه مبه ری ئیسلامی (س) مژاره کا هه ستیاره و هه قیری وی ئاقه کا
گه له ک زیده یا فه خواری، و ده رئه نجامی وی چه ندی گۆمانین
مه زن و بی داوی ل دور فی مژاری ژ لایی ره خنه گرانقه هاتینه
هه لاویستن، له ورا ژی من فه زانی کۆ ئه ز ژی ژ به ری خۆفه
رؤنا هییه کی به رده مه سه ر فی بابه تی و هه ولبده م ل په ی
لیقه گه رین دیرۆکیین ئیسلامی ئه گه ر و هانده رین فی دیارده یی بۆ
خوانده قای رۆهن و ئاشکه رابکه م.

گه له ک نفیسه کار ب مه ره ما کیمرنا ئیسلامی فره ژنیا
پیغه مبه ری وی وه کی جو ره زیده کارییه کی د دویقچو نا چه زا
سیکسیدا ده ژمین کۆ ئه و ژی چه زه که - ب دیتنا وان - فیابا
پیغه مبه ری خودی گه له ک خۆ ژی مه زنتر دیتبا، لی د هه مان ده مدا
گه له ک نفیسه کارین دی ژی ب مه ره ما بلندرا گرتنا ئیسلامی
په ند و حیکمه تی دده نه پال فی فره ژنیی کۆ پیدقییه - ب دیتنا

وان - هەر پيغه مبه ره كي خودي هنارتي ب پهن د و حيكمه ته كا
هوسا د ناڤا هه مي مروفاندا يي جوداوزبيت. هه لبت ب ديتنا من
ئه ف هه ردو جوره نفيسكاره ب ناوايه كي زانستي سه ره ده ريي
د گه ل في ديارده يا ديروكي ناكه ن، به لكو هه ر ئيك ژ فان هه ردو
جوران ل په ي پاشخانه يا خو يا ئايد يو لوزيك ل هه مبه ري في
ديارده يي ده يته زمان، له ورا ژي من نه قيت ئه ز ل سه ر فان هه ردو
جوره نفيسكاران به يمه هژماري و ب سووز و هه ستان
سه ره ده ريي دگه ل مژاره كا ژ في ره نكي بكه م، به لكو پتر حه زا
من ئه وه ئه ز ليكولينه كي د في چه نديدا بو خوانده قاي
پيشكي شبكه م، ليكولينه كي كو پتر پشتا خو ب چاڤكاني
و ليغه گه ري ن ديروكي ببه ستيت نه ك وان سووز و هه ستين مروڤ
د، في بواري دا ژ موسلمانه كي كلاسيك يان ژي بيئوله كي كلاسيك
چاڤه ري دكه ت.

تشتي گرنگ يي مه د في پرتووكيدا دقيت ته كه زييي لي بكه ين
ئه وه كو ده ما ئه م ل هه مبه ري مژارا فره ژنييي رادوه ستين واته
ئه م يين ل هه مبه ري ديارده يه كا ديروكي رادوه ستين كو ب
دريژاهييا ديروكي ل گه له ك جهين جودايين دني رويدايه، له ورا ل
په ي بنه مايين ئانتروپولوزيايي فه قه تيانا ليكوله ري ژ سه ره ده مي

مه یی هه قچه رخ و ئاکسیۆمین^(۱) وی دبیته ئه رکه کی نه چار، چونکی ئه و ل هه مبه ری هنده ک ئه گه ر و هانده رین جوربجور رادوه ستیت، فان ئه گه ر و هانده ران ژ جفاکی بو جفاکی و ژ که سی بو که سی و ژ ژینگه هی بو ژینگه هی جوداهییین خو یین مه زنین هه یین.

ئاریشه یا پرائییا لیکۆله رین سه رده م ئه وه ئه و ئامیره ت و ته رازویین خو یین هه قچه رخ دبه ن و دچنه سه رده مین که قنار کیشان و پیقانی پیدکه ن، و ل دویف وی ئیکی ئه و بریاران ل سه ر بوویه رین که قنار ئا فادکه ن. هه لبه ت ئه و ئیکه، زیده باری کو تشته کی شاشه، ئه و تشته کی نه یی لۆژیکه ژی.

گه له ک شاشیه کا مه زنه لیکۆله ر بوویه ران ژ نا فا کاودانان بقه ورینیت و ژ ده م و جهان خلاسبکه ت و پاشی سه رده رییی د گه ل بکه ت، چونکی هه ر بوویه ره کا هه بیت ئه م هنگی دکارین پاره کرن و شروقه کرنه کا راسته قینه بده نیی ده ما ئه م وه کی پارچه یه ک ژ ژینگه ها وی سه رده رییی دگه ل دکه یین. ئانکو ب پامانه کا دی: هه ر بوویه ره کا دیروکی ده ما لیکۆلین ل دۆر

^(۱) هه ر تشته ک یان تیگه هه ک هه بیت کو ئه م هه می د هه قرا بیه ئه و تشته یان تیگه ه راستیه کا په هایه و ژ لایئ هه ر که سه کیفه جهی رازیبوون و قه بۆلکر نییه، دبیزنه وی تشته یان وی تیگه هی (ئاکسیۆم).

دهیته کرن دقیت وهکی تشته کی هه فدهم بو خو و ژینگه ها خو
سه ره ده ری د گه ل بهیته کرن، نه ک وهکی تشته کی هه فدهم بو مه
و ژینگه ها مه، چونکی گه ر لیکولین ب فی ئاوا ی نه بیت نه جامین
مه زی بی گومان دی د شاش و خه له ت بن.

هه ر ژینگه هه کی کولتوری خو یی تایبه تی هه ی، جاری نه فه
راستییه که تایبه تمه ندین ئانتر و پو لوزیای باوه رییه کا موکم
پیدئینن، و هه ر گا فا لیکوله ره ک ژ ژینگه هه کا ده ست نیشا نگری
بوویه ری ن ژینگه هه کا دی هه لسه نگینیت گومان تیدا نینه گه ر
باوه رییی ب فی راستییی نه ئینیت دی که فیته شاشییه کا مه زن،
چونکی هه لبه ت نه و ژینگه ها لیکوله ر تیدا دژیت وی ژ کولتوری
خو یی جودا و تایبه تی هه ی و گه ر نه و ب چا فکی کولتوری
ژینگه ها خو بوویه ری ن ژینگه هه کا دی هه لسه نگینیت نه و دی ب
هنده ک نه جامین خه له ت ژ لیکولینا خو ده رکه فیت. بو مینا ک: گه ر
لیکوله ره ک ژ ژینگه هه کا موسلمان لیکولینه کی ل سه ر سرووشتی
په یوه ندیین سیکسی یین کچین نه ورۆپی بکه ت، و ب کولتوری
ژینگه ها خو یا موسلمان سرووشتی فان په یوه ندییان بنرخینیت،
گومان نینه کو ده رنه جامی فی لیکولینا وی هه می کچین نه ورۆپی
دی بینامویس و بیشه ره ف ده رکه فن، لی یا راست د جقاکی
نه ورۆپیدا که س ب چا فی بینامویسی و بیشه ره فییی ل فان کچان
میژه نا که ت، چونکی نه و فی ئیکی د کولتوری خودا ب ناسایی

دزانن و چ گریډانا وی ب سوحبه تا نامویس و شه ره فیقه
نینه. بهره فاژی ژی دروسته، گهر لیکۆله ره ک ژینگه هه کا
ئهورۆپی لیکۆلینه کی ل سهر سرووشتی په یوه ندیین سیکسی یین
کچین موسلمان بکه ت و ب کولتوری ژینگه ها خو یا ئهورۆپی
سرووشتی فان په یوه ندییان بنرخینیت، گومان نینه کۆ هه می
کچین موسلمان دی ب ئاریشه یین دهررونی هینه ساخله تدان، لی
د راستیا جفاکی موسلماندا فان کچان چ ئاریشه یین دهررونی
نینن، چونکی ئه و فی ئیکی د کولتوری خودا ب ئاسایی دزانن
و چ گریډانا وی ب رهوشا وان یا دهررونیقه نینه. له ورا گه له ک یا
پیدقییه لیکۆله ربوویه ران ژده م و جهان خلاسنه که ت و ژینگه ها
هه ربوویه ره کی بهرچاق وهر بگریت.

یا راست پرانیا جفاکین دیرۆکی دیارده یا فره ژنیی هه مبیژ
دکر، تا وی راده ی وه کی دیارده یه کا ئاسایی ژلایی هه می
نفشانقه، ئیک ل دویف ئیکی، دهاته په ژراندن. له ورا یا گرنگه ئه م
بزاین کۆ پیغه مبه ر (س)، سه رباری کۆ نه ئیکه مین که س بوو، نه
ئیکه مین پیغه مبه ر ژی بوو فره ژنی د هه قژنییا خودا ئه نجامدای،
و دیسان یا گرنگه ئه م بزاین کۆ مه سیحی و جو هییان ژی
باوه رییه کا ره ها یا ب فره ژنییا پیغه مبه ران هه ی، چونکی
د په یمانا که قناردا هاتییه کۆ ئیبراهیم پیغه مبه ری سی ژن ل بن

چه نگی خۆ خرقه کربوون: ساره^(۲) و هاجره^(۳) و که توورا^(۴)،
 و ههروه سا دهیته دووپاتکرن کۆ یه عقوب پیغه مبهری ژى د ئیک
 چه فتیدا ههردوو خویشک: لیا و راحیل مارکربوون و هه ر ئیک ژ وان
 ژى ب ساخیا خۆ خداما خۆ وهکی هه قژین دا میری خۆ، لیا یی
 خداما خۆ زیلپا و راحیل ی ژى خداما خۆ بیلها^(۵).

په یمانا که قنار ناڤین شه ش ژنان دئینیت کۆ ژ لایى داوود
 پیغه مبهریغه هاتبوونه مارکرن پشتی وی هه قژینا خۆ میکال کچا
 شاه شاوول ی هیلاى^(۶). داوود پیغه مبهر بهری کۆ ببیته شاهی
 مهمله که تا ئیسرائیلی، ل چه برۆن ی ئەو خودانى دوو هه قژینان
 بوو: ئەهینونام و ئەبیگائیل^(۷)، و پشتی شاهاتییی ژى وی
 هه قژینی د گه ل هه ر ئیک ژ مائاکا و چه ججیت و ئابیتال

^(۲) په یمانا که قنار، کتیبنا ئافراندنی، ۲۰: ۱۲.

^(۳) په یمانا که قنار، کتیبنا ئافراندنی، ۱۶: ۱۵.

^(۴) په یمانا که قنار، کتیبنا ئافراندنی، ۲۵: ۱.

^(۵) په یمانا که قنار، کتیبنا ئافراندنی، ۲۹: ۱۵ و پشتی وی.

^(۶) په یمانا که قنار، کتیبنا سه موئیلا دووه مین، ۳: ۲-۵، و خه بهری روژان
 یا پیشین، ۳: ۱-۴.

^(۷) په یمانا که قنار، کتیبنا سه موئیلا دووه مین، ۲: ۱-۳.

و نه گلاھ سی ل چه برۆن سی پیکئینا^(۸)، و پشتی وان ژئی وی خانما ناقدار باتشیا مارکر کۆ د وهختیدا هه قژینا سه رباره کی وی بوو و دلئی وی که قتبوویی، و وی وه کی پیلانه ک بو کوشتنا وی فه رمان دا کۆ بهیته هنارتن بو به رووکیئن شه ری و ب دروستی ژئی ل وی ری دهیته کوشتن و پشتی هنگی داوود پیغه مبه ر بیژنا وی ل خو مار دکه ت^(۹). و ل پاییزا ژیبی خو و پشتی نه ختیار که قتی، داوود پیغه مبه ری که چه کا گه نج و به ده و ب نا قی نه بیشاگ ژ نا فا هه می کچین ئیسرا ئیلی ژیگرت و وه کی ژن ل خو مارکر^(۱۰).

په یمانا که قنار دوو پات دکه ت کۆ پشتی داوود پیغه مبه ر ژ چه برۆن سی هاتی گه له ک ژن و که نیزه ک ژ ئور شلیمی ژیگرتن و ل بن چه نگی خو خر قه کرن و زاروک ژئی ئینان^(۱۱).

(۸) په یمانا که قنار، کتیببا سه موئیللا دووه مین، ۳: ۲-۵، و خه به ری روژان یا پیشین، ۳: ۱-۴.

(۹) په یمانا که قنار، کتیببا سه موئیللا دووه مین، ۱۱: ۲-۲۶.

(۱۰) په یمانا که قنار، کتیببا شاهان یا پیشین، ۱: ۱-۴.

(۱۱) په یمانا که قنار، کتیببا خه به ری روژان یا پیشین، ۳: ۹، و سه موئیللا دووه مین، ۵: ۱۳.

ههروهسال پهی پهیمانا که فنار سلیمان پیغه مبهری ژی
حه فته سه د ژن و سیسه د که نیزه ک هه بوون^(۱۲).

یا راست، ل دویف شه گیرانا پهیمانا که فنار، چیروکا فره ژنیی
د ناڅ بنه مالین پیغه مبهراندا یا بهرده وامبوو، چونکی ره هبعام ی
کورئ سلیمان پیغه مبهری ژی هه ژده ژن و شیسست که نیزه ک
هه بوون و (۲۸) کور و (۶۰) کچ ژوان ئینابوون^(۱۳). ههروه سا
جه دعون پیغه مبهری ژی، کو پیغه مبهره کی ئیسرائیلیان بوو، ل
پهی پهیمانا که فنار هه فتی کور هه بوون پشتی وی هه فزینی
د گه ل هژماره کا مه زنا ژنان پیکئینای^(۱۴).

دیروکنقیسی ئیسلامیی نافدیر ئین هیشام^(۱۵) د پرتووکا
خودا، نه وال دور ژیاننامه یا پیغه مبهری ئیسلامی (س) نقیسی،
نامازه ب وی چه ندی ددهت کو هژمارا وان هه می ژنین پیغه مبهری
(س) د ژيانا خودا هه فزینی د گه ل پیکئینای سیزده بوو. ئین
هیشام دبیزیت:

(۱۲) پهیمانا که فنار، کتیب شاهان یا پیشین، ۱۱: ۳.

(۱۳) پهیمانا که فنار، کتیب خه بهری روژان یا دووهمین، ۱۱: ۲۱.

(۱۴) پهیمانا که فنار، کتیب حاکمداران، ۸: ۳۰.

(۱۵) ل سالاً (۱۸۳) مشه ختی وهغرا خویا داوییی کرییه.

".. ئەقەنە ئەو ژنن پيغەمبەرى خودى (س) ھەقزىنى د گەل پيكنيناى و چۆيە نقينا وان كۆ يازدە بوون، دوو ژوان بەرى وى مريوون: خەديجە بنت خويلد و زەينەب بنت خوزەيمە، و ئەو ب خۆ بەرى نەھان مريوو. و دوويىن دى ژى نەچۆبوو نقينا وان: ئەسما بنت ئەلنەعمان ئەلكيندييە، پيغەمبەرى ھەقزىنى د گەل پيكنينا و سبياتييهك لى ديت (ئانكۆ پيستی وى يى بەلەك بوو) ئەقجا نەختى وى دايى و قەگەراندە مالباا وى، و عومرە بنت يەزید ئەلكيالبييە.. خۆ ژ پيغەمبەرى خودى پاراستبوو.. ئەقجا پيغەمبەرى قەگەراندە مالباا وى. و دەيتە گۆتن كۆ ئەوا خۆ ژ پيغەمبەرى خودى (س) پاراستى ژنەكا كيندى بوو دۆتاما ئەسما بنت ئەلنەعمان ى بوو، و دەيتە گۆتن پيغەمبەرى خودى (س) ئەو داخوازكر و وى گۆت: ئەم قەومەكين خەلك قەستا مەدكەت، ئەم قەستا خەلكى ناكەين، ئينا پيغەمبەرى خودى ژى (س) ئەو قەگەراندە مالباا وى"^(۱۶).

ھەژى گۆتنبييە كۆ ئەو ھەر يازدە ژنن پيغەمبەرى (س) ھەقزىنى د گەل پيكنيناى و چۆيە نقينا وان ئەقەبوون:

^(۱۶) سيرة النبي (ص) لابن هشام، ۳۵۱/۴.

۱. خانما: خەدیجە بنت خوەیلد
۲. خانما: سەودە بنت زەمە
۳. خانما: عائیشە بنت ئەبی بەکر ئەلسدیق
۴. خانما: حەفسە بنت عومەر بن ئەلخەتتاب
۵. خانما: زەینەب بنت خوزەیمە ئەلهیلالییە
۶. خانما: ئوم سەلەمە (هەند بنت ئومەییە ئەلمەخزوومییە)
۷. خانما: زەینەب بنت جەحش ئەلئەسەدییە
۸. خانما: جەویرییە بنت ئەلحارس ئەلخوزاعییە
۹. خانما: ئوم حەبیبە (رەملە بنت ئەبی سوفیان)
۱۰. خانما: سەفییە بنت حویەی بن ئەختەب
۱۱. خانما: مەیموونە بنت ئەلحارس ئەلهیلالییە

سەرباری قان هەقژینان، پینغەمبەری (س) د ژيانا خۆدا چەند
 کەنیزەکە ک ژى هەبوون: مارییە و رەیحانە و جەمیلە و کەنیزەکە کا
 دی ژى کۆ هەقژینا وی خانما زەینەب بنت جەحش دیاری وی
 کربوو^(۱۷):

(۱۷) زاد المعاد في هدي خير العباد، ۱/۱۱۱.

۱. مارییه نهلقوبتییه: دیارییا مهزنی قوبتییان موقهوقه سی بوو بۆ پیغه مبهری (س) و دایکا کوری وی ئیپراهیم سی بوو، ل سالاً (۸) سی مشهختی دیاری پیغه مبهری (س) کربوو^(۱۸).
۲. جه میله: هاتبوو سه بیکن و ب بهر بارا پیغه مبهری (س) که قتبوو^(۱۹).
۳. نه فیسه: هه قژینا وی خانما زهینه ب بنت جه حش سی دیاری وی کربوو^(۲۰).
۴. ره یحانه بنت زهید بن عمرو: که نیزه کا پیغه مبهری بوو (س)، ژ جو هیین به نوو نوزهیر سی بوو، و بهری بیته که نیزه کا پیغه مبهری (س) هه قژینا زه لامه کی بوو ژ به نوو قوره یزه سی، هاتبوو سه بیکن و ل سالاً (۶) سی مشهختی پیغه مبهری (س) ئازاکربوو و مارکربوو^(۲۱).

ئه قه، و هنده ک ژنن دی پیغه مبهری (س) مارکربوون لی ژ بهر چه ند ئه گه ره کان نه چو بوو نقینا وان. له ورا ئه م نکارین وان ب

(۱۸) أسد الغابة في معرفة الصحابة، ص ۱۵۸۰.

(۱۹) زاد المعاد في هدي خير العباد، ۱/۱۱۱.

(۲۰) الإصابة في تمييز الصحابة، ۸/۳۳۷.

(۲۱) الطبقات لابن سعد، ۱۰/۱۲۵-۱۲۶.

کریار وهکی هه ژینین پیغه مبهری (س) بهژمیرین. ده رباری فان
ژنان، دیرۆکنقیس ل سه ر ناڤین وان پیکنه هاتینه. ناڤین وان ب
فی شیوهی هاتینه فه گێران:

۱. ئەسما بنت ئەلنوعمان بن ئەبی ئەلجوهن ئەلکیندییه: د هنده ک
لیقه گه راندا هاتییه فه گێران کۆ پیغه مبهری (س) ل سالاً
(۹) س مشه ختی مارکبوو، لی دهما پیغه مبهری (س) ل
پشت په رییی قه ستا وی کری، وی خۆ ژ پیغه مبهری پاراست
و پیغه مبهری ژی (س) ئەو ب بهردان فه گه رانده مالبا با وی^(۲۲).
۲. ئەو ژنا کیلابی (ئەلکیلابییه): دیرۆکنقیس ل سه ر ناڤی وی
پیکنه هاتینه. ئەو ناهه هه می بو وی هاتینه گۆتن:

▪ فاتیمه بنت ئەلزهاک

▪ عه مره بنت یه زید

▪ ئەلعالیه بنت زه بیان

▪ سه با بنت سو فیان

دهیته فه گێران کۆ ل سالاً (۸) س مشه ختی هاتبوو مارکرن، لی
ده ما پیغه مبهری (س) مافی ژیکرتنی دایه ژنن خۆ، وی قه ومی خۆ

(۲۲) بنیره: سیر أعلام النبلاء، ۲/۲۵۸ والطبقات لابن سعد، ۱۰/۱۳۹-

ژيگرت و پيغه مبهري ژي (س) نهو بهردا، و هندهك دبيژن وي خو
ژ پيغه مبهري ب خودي پاراستبوو، و پشتي پيغه مبهري (س)
بهرداي دبيژن وي ژ په شيمانيا خو پشكلين په زي قيددان و دگوت:
نه زيا به ختره شم^(۲۳).

۳. **قوته يله بنت قهيس:** خه لكا يه مهنې بوو، شوي ب پيغه مبهري
(س) كړبوو، لي بهري كو بگه هنه هه قدوو پيغه مبهري
(س) وه فاتكر، و پشتي هنگي ژ ئيسلامي دهر كه فت
و شويكره فه^(۲۴).

۴. **موله يكه بنت كه عب نه له يسي:** پشتي فه تا مه ككه هـ ي
ماركړبوو، دبيژن: بهري بچيته نفينا وي، پيغه مبهري (س) نهو
بهردابوو چونكي خو ژ پيغه مبهري (س) پاراستبوو، و پشتي
پيغه مبهري (س) بهرداي شويكړبوو فه^(۲۵).

هه ژي گوتنييه كو هه تا بيست و پينجساليي ژي، پيغه مبهري
(س) ژيبي خو ل مه ككه هـ ي ب زوگورديني دهربازكړبوو. وي ئيك
هه قزئين ژي نه بوو بو خو بكه ته په ناگه هه ك و د وي دهر دورا

^(۲۳) الطبقات لابن سعد، ۱۰/۱۳۶-۱۳۷.

^(۲۴) الطبقات لابن سعد، ۱۰/۱۴۲.

^(۲۵) الطبقات لابن سعد، ۱۰/۱۴۳.

گەمار و قریژدا خو پی بپاریزیت. شیوازیڤن قاریبونا سیکیسی
 د جاهلیه تیدا ب ئاشکرای و ژ هه می لایانقه گنج بهر ب خوڤه
 رادکیشان، هه تا کو ژ چاڤکانییڤن دیروکی دیاردبیت ئه ره بان د فی
 قوناغیدا گه له ره فتاریڤن پورنو پراکتیزه دکرن، کو هه تا نها ژ
 ئه قوڤه ره فتاره جهی حیه تی و مهنده هوشییڤنه.

جوڤه کی زه لامان د ناڤ ئه ره باندا هه بوو گه ره قزینیڤن وان
 زاروک نه ئینابان، دا هه قزینیڤن خو رادهستی هنده ک زه لامین
 دی کهن هه تا بو وان دووگیان دئیحستن و پشتی هنگی بو
 دزفراندنه قه، و گه له ک جاران ژی گروپه کی زه لامان قیکرا سیکیس
 دگه ل ئیک ژن دکر و ده ما دووگیان دبوو ژنا ئازادبوو کا کیژان
 زه لامی وه کی باب بو زاروکی خو ژیبگریت، دیسان ژنن له شقروش
 د ناڤ ئه ره باندا د به ربه لاقبوون، وان هنده ک ئالایڤن تایبه ت ب
 ده رین مالین خوڤه دهه لایست و ژ بو ئه نجامدانا سیکیسی زه لامان
 ب کو م قه سستا وان دکرن^(۲۶). ئه قه، و زیده باری کو هیرشین
 به رده وام ئه وین خه لکی بیابانی دکرنه سه ره هه قدوو فه رسه ته کا
 زیده تر بو گه نجان دابیندکر هه تا کو ژن و کچین هه قدوو بره قینن
 و وه کی که نیزه ک بو خو ببه ن.

^(۲۶) بنیره: صحیح البخاری، ۱۶/۷-۱۵، رقم الحدیث (۵۱۲۷).

يا راست ئەڤ وئىستگە ھە بۆ ھەر لىكۆلەرەكى دقئىت جھى
 پراوہ سستیانى بىت، چونكى د قى دەردؤرا ھؤسا گەمار و قرئىژدا
 نەھاتىيە ڤەگىران كۆ پئىغەمبەرى (س) ب گەنجاتىيا خۆ
 سەرھاتىيەكا نەشاز و ڤارى ھەبىت.

ب دىتنا من ھەر لىكۆلەرەكى فرەژنىيا پئىغەمبەرى (س) ب
 حەزا سىكسى وئىنەبكەت، دقئىت د ھەمان دەمدا ئە و قى چەندى
 ژى شروڤەبكەت. چاوا ئەڤ حەزە ل ژىر وى گەنجاتىيا ئارام دەئتە
 شروڤەكەرن؟

يا راست ئەو چافكانىيىن ل بەر لەپى مە پئىغەمبەرى (س)
 د قى قۇناغئىدا ۋەكى گولەكى د ناڤا سترىياندا وئىنەدكەن، لى دبىت
 لىكۆلەرى بى مافدار بىت گەر وى ھزرى بكەت كۆ تشتەكى
 چافەرئىكرىيە لئىڤەگەر و چافكانىيىن ئىسلامى پئىغەمبەرى خۆ
 ۋەكى مىناكى دەھمەنپاڤژى و خۇراگرتنى ل ھەمبەرى ڤان
 شىوازىن بەربەلاڤئىن ڤارىبونا سىكسى نىشانبدەن. لى تشتى
 مە پشتراستدكەت كۆ ئەڤ چەندە راستىيا قى قۇناغا
 ژيانا پئىغەمبەرىيە (س)، ئەو ھە كۆ كافرىن مەككەھى ب خۆ ژى
 پئىغەمبەر (س) ب ھەر سىفەتەكا نەجوان توومەتباردكر، بگرە
 ژ شىتتوبون و شىعر و سىربەندىيى و ھەتا دگەھىيە كەھانەتى، لى
 وان چ جاران ئەو ب رەۋشتى وى توومەتبار نەكربوو.

يا راست نابيت ئەم ب سادەبى دەربازى قى وئىستگەها ژيانا
 پيغەمبەرى بىين (س)، چونكى ھەر ليكۆلەرەكى فرەژنييا
 پيغەمبەرى (س) ب ھەزا سيكسى شىرۆفەبكتە پيدقايە ل سەر
 وى دەھمان دەمدا ئەو قى رەوشتى ھەقدژى ئەوى پيغەمبەرى
 (س) بەرى بيست و پينجساليى نيشاندای بۆ مە شىرۆفەبكتە،
 چونكى مەھالە زەلامەك ھەبيت ئەو قاس ھەزا وى ل سەر
 سيكسى بيت و ھۆسا گەنجاتيا خۆ ب ئارامى و كبارى
 دەربازبكتە، و پشتى دگەھيتە پاهيزا ەمرى خۆ ژ نوى رابيتە
 سەر خۆ و ھەقسارى قى ھەزى بەرىدەت.

ل ژيى بيست و پينجساليى ژ نوى پيغەمبەرى (س) ھەقدژينى
 د گەل ژنەكى پيكنينا پازدە سالان ژ وى مەزنتەر بوو، كۆ ئەو ژى
 خانما خەديجە بنت خوەيلد بوو^(۲۷). سەربارى كۆ ل وى دەمى
 خانما خەديجە ژنەكا چلسالى بوو، ئەو بيوەژن ژى بوو، دوو ميژ
 بەرى پيغەمبەرى (س) كربوون^(۲۸)، و دەھيتە قەگيران كۆ ژ ھەردوو

^(۲۷) بۆ نمونە، بنیرە: سير أعلام النبلاء، ۱۱۱/۲ والإصابة في تمييز الصحابة، ۱۰۰/۸.

^(۲۸) بنیرە: سير أعلام النبلاء، ۱۱۱/۲، الإصابة في تمييز الصحابة، ۹۹/۸، البداية والنهاية، ۲۰۵/۸ والكامل في التاريخ، ۱۷۵/۲.

میران ژى وی زاروک هه بوون^(۲۹)، لی ئەق چهنده نه بوو ریگر کۆ پیغه مبه ر (س) هه قژینییی د گه ل پیکینیت ب تاییه تی پشتی کۆ وی ب خو ئەق چهنده بو وی پیشنیارکری، وهه تا ژیییی پیغه مبه ری (س) گه هشتیه پینجیسالییی ژى وی فه ر دیت کۆ ژیا نا خو د گه ل وی ب ته نی ببوورینیت. هه ژى گۆتنیییه ده ما ژیییی پیغه مبه ری (س) گه هشتیه پینجیسالییی هنگی خانما خه دیجه وه غه را خو یا داوییی کربوو.

پشتی ژیییی پینجیسالییی ژ نوی چیرۆکا فره ژنیا پیغه مبه ری (س) ده ستپیکر، واته: ئەم دکارین ببیژین کۆ فره ژنیا پیغه مبه ری (س) ل ده هسالییا داوییی ژ ژیییی وی یی (۶۲) سالی رویدا بوو، کۆ راستی ژى ئەق چهنده جهی سه رپاوه ستیا نه کا دییه چونکی یا دیاره کۆ ئەق ژیه بو زه لامی ژ لای شیانین سیکسیقه گه له ک ژیه کی لاواز و پاشکه فتییه، لی ل قییری پرسیار ئەقه یه: چما پیغه مبه ری (س) د گه نجاتیا خو دا وهه تا ژیییی پینجیسالییی ژى ئەق فره ژنیه ئەنجام نه دا و پشتی کۆ گه هشتیه پاهیزا عه مرى خو ژ نوی ئەق چهنده ئەنجامدا؟

یا راست ئەقه یه ئەو ته وه ری هزرا قی پرتوکی هه مییی ل دۆر دزقریت: زه لامه ک هه تا ژیییی بیست و پینجیسالییی ب ده همه نپاقری

(۲۹) البداية والنهاية، ۸ / ۲۰۵-۲۰۶.

ژییا بیت و هه تا پینجیسالییی ژى د گهل ژنه کا پازده سالان ژ خو
مه زنتر ژییا بیت، چما ژ نیشکه کیکه پشتی پینجیسالییی ژ نوی
رابیته سه رخو و فره ژنییی د هه قژینییا خودا نیشاندهت؟

هه ژى گوتنییه کو پشتی هه قژینی د گهل خانما خه دیجه
پیکئینای، پیغه مبهری (س) ل پهی پیغه ریڼ وی سهرده می گه له ک
ئه گهرو به هانه هه بوون کو ژنه کا دی ل سهرو وی بینیت، لی د سهرو
وی چه ندی ژیرا وی چ تشتین ب فی رنگی نه کرن و چ چه زین ب
فی ناوای ئاشکرانه کرن.

ل پهی پیغهرو و نه ریتین وی سهرده می، ئه و ئه گهرو به هانه یین
بو پیغه مبهری (س) په وادکرن کو ئه و ژنه کا دی ل سهرو خانما
خه دیجه بینیت ئه قه بوون:

۱. فره ژنی ل وی سهرده می نه کاره کی کریت و کیم بوو، به لکو
کاری زه لامین ماقویل و ئه سیلزاده بوو، و هه لبت جفاکی ژى
دیده فانییا فان ههردوو ساخله تان بو پیغه مبهری (س) دکر.
۲. هیشتا د بهارا عه مریدا، قهدهرا پیغه مبهری بوو (س) کو ئه و
د گهل بیژنه کی بژیت دهربازی چلسالییا عه مرى خو ببوو
و پازده سالان ژى ژوی مه زنتربوو. هه لبت ژ لایى نوشداریفه
چ ماوهیه کی وهسا نه مابوو ئه و ژ عاده تین خو رابوه ستیت.

۳. خانما خه ديجه ب تهنی زاروکین کچ بۆ پیغه مبهری (س) دئینان. ئەو کورپین وی بۆ پیغه مبهری (س) دئینان هەر ب ساقایی دمرن^(۳۰). ههلبهت پیغه مبهری ژى (س) ل پهی پیقهرین وی سهردهمی مافهکی رهوا هه بوو کورپان ل دۆر خۆ خرپه بکهت هه تا کۆ وهکی ژیدهرهکی هیزى د ناڤا وی جفاکى سهربهردای و بیياسادا بکاربینیت. ئەڤه، و سهرباری کۆ د وی ده میدا ژدایکبونا زارۆکه کا کچ ب خۆ ژى وهکی شه رمزارییه کا مهزن بۆ خیزانی دهاته هژمارى، و دبیت بابى وی ژ شه رماندا سهرى خۆ ژ بهر خه لکه کى پانه دکر، و گه له ک جاران ژى فى بابى کچا خۆ بنناخدکر دا هه تا کۆ خۆ پى ڤه شىريت. خودى د قورئانیدا فى راستیا دیرۆکی بۆ مه وینه دکهت ده ما کۆ دبیتیت:

(وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ، يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ)^(۳۱).

^(۳۰) بنیره: الكامل في التاريخ، ۱۷۵/۲، البداية والنهاية، ۲۰۶/۸، سير اعلام

النبلاء، ۱۱۴/۲ وسيرة النبي (ص) لابن هشام، ۲۴۵/۱.

^(۳۱) قورئانا پیرۆز: سووره تا نه حل (۵۸-۵۹).

واته: (و گەر مزگینى ب كچى بۆ ئىكى ژوان هاته دان دى
 ناچاقاين وى ره شبن و دى كه رب و كين وى گريت، لى دى داعويريت
 و دهر نائىخيت، و ژ بهر وى مزگينىيا خراب دى خو ژ خه لكى
 فه شيريت، نزانيت وى - كچى - ره زيل و شكه ستى بهيليت يان
 ژى زيندى ژيرناخ بكهت، چه ند حوكمه كى پيسه ئه وى ئه و دكه ن).
 ۴. خانما خه ديجه د ناقا قوره يشيدا بازرگانه كا نافديربوو،
 و ره وشا وى يا دارايى گه له ك يا باشبوو. وى پيغه مبه ر (س)
 كربوو بريكارى بازرگانىيا خو و همى سه روه ت و سامانين
 خو راده ستى وى كربوون. واته: پيغه مبه رى (س) ژ لايى
 دارايى ژيفه چ ريگر ل همبه رى فره ژنيى نه بوون.

۵. گه له ك ژنان ل سه رده مين كه قنار و هه تا سه رده مين ئيسلامى
 ژى خدام و به نده يين خو يين ژن ژ بهر گه له ك ئه گه رين
 جودا جودا و ب حه زا خو پيشكيشى ميرين خو دكرن دا كو
 وان ماريكه ن. دببت ژنى ئه ژ ره فتاره ئه نجامدا ژ نه بوونا وى
 بو زاروكان و ب فى چه ندى وى دهر فه ته كا نوى بو هه بوونا
 زاروكان ب ميرى خو دبه خشى، يان ژى دببت وى ئه ژ چه نده
 ب مه ره ما وى ئىكى ئه نجامدا دا كو زه لامى وى ده ليقه يا
 ئينانا زاروكين كوړ هه با نه مازه گه ر ئه و د فى چه ندى يا
 ژ خو بينئوميد و بيهيى با. هه ژى گوئنويه كو ئه ژ چه نده ل
 وان سه رده مان وه كى كولتوره كى بوو ژنان پيگرى پيدكر دا

دلی زه لامین خو پی خوشبکه ن. بو نمونه: دهیته فهگیران
 کو یه عقوب پیغه مبهری (س) د ئیک ههفتیدا ههردوو خویشک
 لیا و راحیل مارکرن، و هه ر ئیک ژوان ژی ب ساخیا خو
 خداما خو وهکی هه فژین پیشکیشی میری خو کربوو، لیا یی
 خداما خو زیلپا، و راحیل یی ژی خداما خو بیلها^(۳۲)،
 ههروه سا هه فژینا پیغه مبهری (س) خانما زهینه ب بنت
 جهش ژی خداما خو خانما نه فیسسه وهکی که نیزهک دیاری
 پیغه مبهری (س) کربوو^(۳۳).

سه ره رای قی هه مییی پیغه مبهری (س) فره ژنی بهری وه فاتا
 خانما خه دیجه نه نجام نه دا، به لکو بو وی و دهر دورا خو سه لماند،
 سه رباری کو نه و زه لامه کی ماقویل و نه سیل زاده یه، نه و مروقه کی
 وه فادار و کباره ژی. پیغه مبهری (س) بو خانما خه دیجه
 سه لماند کو وی ب دروستی ژ وی چه زدکر و ژ بهر چ
 بهر ژه وهندیین بهروه خت هه فژینی د گهل وی پیک نه ئینابوو. نه ف
 چه نده پتر دهیته دووپاتکرن ده ما نه م ئاخفتنا خانما عایشه
 دههیسین:

(۳۲) په یمانا که قنار، کتیبنا ئافرانندی، ۲۹: ۱۵ و پشتی وی.

(۳۳) الإصابة في تمييز الصحابة، ۳۳۷/۸.

"من غیرت ژ چ ژنن پیغهمبهری (س) رانه کریه هندی
 من ژ خه دیجه حی راکری و من نه دیتبوو ژی، لی به لی پیغهمبهری
 (س) گه لهک به حسا وی دکر، گه لهک جاران په زقه دکوشت و پرت
 پرت دکر و ب خیرا خه دیجه حی ددا، من دگوتی: خو دی بیژی چ
 ژن ژ بلی خه دیجه حی ل فی دنی نه بوون؟ وی دگوت: نه ویا هوسا
 و هوسا بوو، و من کورپهک ژی هه بوو"^(۳۴).

یا راست گهر هر گه نهک د فی ژیی پیغهمبهریدا با (س)
 و هه قژینییه کا ب فی ئاوی نه انجامدایا، دبیت گه لهک بزه حمهت ب
 جوړه هه قژینییه کا هوسا رازیبا، لی چونکی نه و هه لبرارتنا وی ب
 خو بوو له ورا وی ئاسایی و هر دگرت و ژیانه کا ب سه رفرازی ب
 هه قرا دهرباز دکر.

دهما خانما خه دیجه وه فاتکری خه مین گران بو پیغهمبهری
 (س) ل دویف خو هیلان، خه ما وه غه رکړنا خو و خه ما وان سیوین
 بو وی ل دویف هیلاین. له ورا ژی پیغهمبهر (س) هر د وی مه هیدا
 نه و خانما خه دیجه تیدا وه غه رکړی نه چاربوو مالا خو جاره کا دی
 بخودان بیخیت و هه قژینه کی ماربکهت کو نه و ژی خانما سه وده

^(۳۴) صحیح البخاری، ۵ / ۳۸-۳۹، رقم الحدیث (۳۸۱۸).

بوو^(۳۵). خانما سهوده بېژنه کا نهختیار و دانعه مر بوو، زهلامی وی و هفاتکربوو و نهو بیخودان هیلابوو. نه وی دیمه کی جوان و نهژی قامه ته کا بالکیش هه بوو، نه پیغه مبهری (س) تامایی د ویدا هه بوو و نهژی وی دل دچو شویان. ب ته نی پیغه مبهری (س) دقیا زاروکین خو بخودان بیخیت و وی ژی دقیا وی شه ره فی و هریگریت کو بیته هه فژینا پیغه مبهری (س). خانما سهوده دگوته پیغه مبهری (س): "من چ پیدفی ب زه لمان نینه، لی ب ته نی من دقیت ل روژا قیامه تی نه ز د گه ل هه فژینین ته بهیمه خرڅه کرن"^(۳۶).

سی سالان پشته هه فژینی د گه ل خانما سهوده پیکئینای، نانکو د ژیی پینجی و سی سالییدا، پیغه مبهری (س) و هه قالین خو مشه ختی مه دینه سی بوون. نه م دکارین ببیژین کو پشته هنگی چیروکا فره ژنیا پیغه مبهری (س) ب دروستی ده ستپیکر، و چونکی نه فژیه وهکی ده ستپیکا قوناغه کا قورس و بزه حمه ت د ژيانا پیغه مبهریدا (س) ده پته هژماری، له ورا ژی مروژ ل هه مبهری فی سه ربووری حیبه تی و مهنده هوش دمینیت.

^(۳۵) بو پشته راستکرنا فی پیزانینی، بو نمونه ل فی لیغه گه ری بنیره:

الطبقات لابن سعد، ۱۰ / ۱۹ و ۵۳.

^(۳۶) تلخیص الحبر، ۳ / ۴۱۲.

يا خويایه كۆ قوناغا جيهادى و خهباتا چه كدار ل مهدينه جى
 دهستپيكر بوو. به ره به ره دوژمنين گازيبا ئيسلامى زنده دبوون
 و نياز ا بنپر كرنا موسلمانان د سهرى واندا په يدا بوو. وان پيلان
 ل سهر ئيسلامى دگيران و هيرش ب دژى موسلمانان
 نه نجامدان. نه فه، و موافقان ژى د نافه جهرگى مهدينه يدا
 پيلان ب نهينى ب دژى موسلمانان دگيران و ته خسيرى ژ بهرى
 خوڤه نه دكرن. نه م دكارين ببيژين كۆ د قى قوناغيدا نه رك
 و سپارده يين پيغه مبهرى (س) گه له ك زنده دبوون، لى يا جهى
 حبه تيبى نه وه كۆ فره ژنيا پيغه مبهرى ژى (س) د هه مان
 قوناغيدا دهستپيكر بوو. واته: دوو تشتين هه قدژ د قى قوناغيدا
 رويدا بوون، زنده بوونا نه رك و سپارده يان ژ لايه كيڤه و نه نجامدانا
 فره ژنيى ژ لايه كى دى، چونكى ژ لايى لؤژيكيڤه هه بوونا كاره كى
 زنده فه رسه تى ناده ته زه لامى خو شيبى ژ فره ژنيا خو ببينيت،
 ژ بهر كۆ پيگريبين وى يين خيزانى دوو جار كى و سي جار كى
 ليده يين و دبنه باره كى زنده ل سهر كارى وى.

يا بهر ناقل نه وه ل ده مى قالاتى و گه نجاتيبى مروڤ فره ژنيى
 نه نجامده ت و چه زين خو يين سيكسى تيريكه ت نه ك ل ده مى
 كارى قورس و ل پاهيزا عه مرى!

يا راست نه فه يه نه و كار ليكا ده ربارى فره ژنيا پيغه مبهرى
 (س) زوى ب زوى نه هيتته فيمكرن. ل وى ده مى كۆ پيغه مبهرى

(س) به ره هفی بو هندهك پینگافین مه ترسیدار د بانگه وازییدا
 دكرن مینا ناراسته كرنا فی بانگه وازیی بو هوژین هه فسوی و شاه
 و میرین مهمله كه تین دهر دور، د هه مان دهمدا ئه و مژیلی ژنان بوو
 و حه زا خو د فره ژنییدا نیشاندا؟!

ئه م دكارین بیژین: ئه فه ئه و قوناغ بوو ئه و ا ژ بهر كار
 و ماندیوونی چاقین پیغه مبهری (س) تیدا نه دكه قتنه سه ریك،
 چما وی هند دم هه بوو ئه و مژیلی ژنان و ژنئینانی بیت؟

هه ژی گوتنییه كو ل داوییا ژیی پیغه مبهری (س) و پشتی
 مه كه هه ژ لایی موسلمانانقه هاتییه فه تحكرن و خه لكه ك كوم كوم
 كه هشتیه ئایینی ئیسلامی و زه لامین كار و بهر پرساتییی د ناقا
 ریزین موسلماناندا زیده بووین، دم هات كو پیغه مبهری (س) وان
 سی سالین مایی ژ ته مهنی خو هندهك بیهنا خو ژوی ماندیوونا
 بهرده وام فه بدهت و خو به تالی سه ربوورا خو یا فره ژنییی
 بكهت. ئه فه، گهر مه گرتی كو هیشتا هیژ و حه زین پیغه مبهری
 (س) یین سیكسی پشتی پینجیسالییی ژی د گوپیتكا كه له ژانا
 خودابن، لی به لی ل وی دهمی قورئان هاته خوار و ل سه ر وی
 حه رامكر كو ئه و ئیدی چ ژنان ماریكهت. خودی گوته پیغه مبهری
 (س):

(لا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ
أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
رَاقِبًا) (٣٧).

واته: (ئیدی ژن بو ته د حلال نین، و بو ته حلال نینه
تو ژنن خو ب هنده کین دی بگوهری خو چند شهیدای جوانیا
وان بیی - ئانکو وان بهردهی و هنده کین به ده وتر شوینا وان
بینی - ژبلی که نیزه کین ته نه بن، یا راست خودی ل سهر هر
تشتی چاقدیره).

ئه ف چه نده ژی وی واته یی ددهت کو بو پیغه مبهری (س)
حلال بوو هر ژنا فیابا وی هه قژینی د گه ل پیکئینابا، لی پاشان
ئه ف چه نده هاته نه سخرن (٣٨).

لی هه ژی گوئنیه کو ل داویا ژیانا پیغه مبهری (س) جاره کا
دی خودی ل سهر حلال کره فه و دستوری دایی گه وی بقیت ئه و
هیشتا ژنان ماربکهت (٣٩)، لی نه رویدا بوو پشتی وی چه ندی وی
هه قژینی د گه ل چ ژنن دی ب کریار پیکئینابیت (ئانکو مارکربیت
و چوبیته نفینا وی).

(٣٧) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزاب: (٥٢).

(٣٨) تفسیر القرطبی، ٢٢٠/١٤.

(٣٩) تفسیر القرطبی، ٢١٩/١٤.

ل پهی فان راستییان گهلهك نه یا لۆژیک و بهرئاقله کۆ مه‌ره‌م
 ژ فئ فره‌ژنییی بده‌ستفه‌ئینانا خوشییه‌کا سیکیسی بیت یان ژئ
 تیرکرنه‌ چهنده‌زه‌کین جه‌سته‌یی بن، چونکی پیغه‌مبه‌ری (س)
 د بهارا‌عه‌مرئ خۆدا و هه‌تا به‌ری پینجیسالییی ژئ هزر
 د فره‌ژنییی‌دا نه‌کربوو، چما هه‌تا کۆ پشتی هنگی هزرئ تیدا
 بکه‌ت؟

ئانکۆ ب پامانه‌کا دی پیغه‌مبه‌ری (س) د ژییی گه‌نجاتییی
 و کهله‌ژانا چه‌زین سیکیسیین زه‌لامیدا نارامییا خۆ پاراست، ئی
 چما هه‌تا کۆ ل پاهیزا‌عه‌مرئ خۆ ژ نوی هه‌فژنیان زیده‌بکه‌ت
 و فره‌ژنییی ئه‌نجامده‌ت؟

ئه‌فه، و سه‌رباری کۆ پیغه‌مبه‌ری (س) ژ بلی خانما عائیسه‌ چ
 کچین دی مارنه‌کربوون. وی ب ته‌نی بیژن ماردکرن و ژ وان بیژنان
 ژئ خودان زارۆک و دانعه‌مر د نافدا هه‌بوون.

وه‌کی مه‌ ئاماژه‌ پیدای کۆ فره‌ژنی ل بیابانی کولتۆره‌کی
 به‌ربه‌لاق و ره‌سه‌ن بوو، و هه‌ر زه‌لامه‌کی ب مه‌ره‌مه‌کی ئه‌فه
 فره‌ژنییه‌ ئه‌نجامده‌دا. زه‌لامین ماقویل و ئه‌سیلزاده‌ ژئ ئه‌فه
 فره‌ژنییه‌ وه‌کی هه‌سته‌ک ب به‌رپرساتییی ئه‌نجامده‌دا و گه‌له‌ک
 بیوه‌ژنین خودان هیتیم ل بن چه‌نگین خۆ خرقه‌دکرن دا کۆ
 چه‌وینگه‌هه‌کی بۆ وان ژ کاودانین سه‌ختین ژیانئ دابینبکه‌ن،
 و زه‌لام ژئ هه‌بوون سه‌خمه‌راتی زیده‌کرنه‌ هژمارا کوران د ناف

ئويجاخين خۇدا ئەڭ فرەژنىيە ئەنجامدا، و ھەبوون ژى ئەڭ فرەژنىيە ئەنجامدا دا كۆ خۆشىيە كا ھەمەرەنگ د سىكسىدا بەستخۇڧە بينن بىي كۆ قەستا جھين لەشفرۆشيبىي بكن و ناڧ و سمعتين خۆ ژ دەست بەن، و ھەروەسا زەلام ھەبوون ژى (وھكى مە بەرى نھا ژى گۆتى) ئە و كچين ھيتيم ئەوين دھاتنە سەر بەختى وان ماردكرن دا كۆ سەرۋەت و سامانين وان بەستخۇڧە بينن. لى گەر ئەم ل ژياننامەيا پيغەمبەرى (س) ميژەبكەين و قوناغ قوناغ د گەلدا بژين و ل دەڧ ويستگەھين وي رابوہستين دى بينن كۆ پيغەمبەرى (س) ب تەنى ئيك جورى ئەگەران د قى فرەژنييدا نەبوويە، بەلكۆ ئەگەر و ھاندەرین فرەژنينا وي ل ژير گەلەك خال و ناڧنیشانان دھاتنە دابەشكرن و پۆلينكرن:

✓ ئەگەرى خۇزايى:

ب قى جورى ھەڧژينيبىي، وھكى ھەر زەلامەكى ل قى دنى، پيغەمبەرى (س) ئە و ھەز و پيدڧييين خۆ بين جەستەيى ئەوين خودى داينى تيردكرن. ھەروەسا ب قى جورە ھەڧژينيبىي وي دووپاتكر كۆ پيغەمبەر ژى وھكى ھەمى مرؤڧان دڧون و قەدڧون و ژنان دئين و ل بازاران دمەشن. خودى د قورئانيدا دبيژيت:

(وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ) (٤٠).

واته: (يا راست مه بهری ته پیغه مبه ر بیّن هنارتین، و مه نه و
ب ژن و دوینده ه نیخستبون، و نه چیبویه پیغه مبه ره کی بیی
شیانا خودی موعجزه یه ک ئینابیت، هر ژفانه کی کتیباً خو یا
هه ی کو تیدا هاتییه نفیسین).

هه روه سا خودی دبیژیت:

(وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لِيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ
وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ. وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ
رُبُّكَ بَصِيرًا) (٤١).

واته: (و مه چ پیغه مبه ر بهری ته نه هنارتینه گه ر وان
ژی - مینا ته - خوارن نه خواربن و ل بازاران پیاسه نه کرین،
و مه هنده کین ژ هه وه بو هنده کین دی کرینه جهی نه زمونوی، کا
دی سه بری کیشن، و خودایی ته هه می تشتان دبینیت).

و هوسا نه م دکارین هه قژینییا پیغه مبه ری (س) د گه ل خانما
خه دیجه، و پشتی مرنا وی ژی د گه ل خانما عائیشه، ل ژیر فی
جوره هه قژینییی پۆلین بکهین.

(٤٠) قورئانا پیروژ، سووره تا ره عد: (٣٨).

(٤١) قورئانا پیروژ، سووره تا فورقان: (٢٠).

■ خەدیجە بنت خوەیلد:

ئیکەمین ھەقزینا پیغەمبەری بوو (س)، وی ب خۆ پیغەمبەر (س) بۆ خۆ خواستبوو. خانما خەدیجە بازگانیا خۆ یا شامی رادەستی پیغەمبەری (س) کر و پشتی قازانجەکا مەزن ژئی دیتی ئیکسەر وی پیغەمبەر (س) بۆ خۆ خواست. وی دوو میڕ بەری ھنگی کریوون^(٤٢)، و دەیتە ڤەگێران کۆ ژ ھەردوو میڕان ژئی وی زارۆک ھەبوون^(٤٣). ژییی وی وەختی شوی ب پیغەمبەری (س) کری بارا پتر دەوری چلّ سالان بوو، و پازدە سالان ژ پیغەمبەری (س) مەزنتر بوو^(٤٤). ئەو د ناڤ قورەیشیدا خودانا مالّ و ناڤەکی مەزن بوو. خانما خەدیجە بەری مشەختبوونا پیغەمبەری (س) بۆ مەدینە حیّ ب سیّ سالان وەفاتکریبوو، کۆ دەیتە ڤەگێران ل وی دەمی ژییی وی (٦٥) سال بوو^(٤٥).

^(٤٢) بنیّره: سیر أعلام النبلاء، ١١١/٢، الإصابة في تمييز الصحابة، ٩٩/٨،

البداية والنهاية، ٢٠٥/٨، والكامل في التاريخ، ١٧٥/٢.

^(٤٣) بنیّره: البداية والنهاية، ٢٠٥/٨-٢٠٦.

^(٤٤) بنیّره: سیر أعلام النبلاء، ١١١/٢، الإصابة في تمييز الصحابة، ٩٩/٨

و ١٠٠، والبداية والنهاية، ٢٠٤/٨.

^(٤٥) الطبقات لابن سعد، ١٩/١٠.

■ عائیشه بنت ئەبی بەکر:

پشتی پیغەمبەری (س) هەژینی د گەل خانما سەودە کری،
ل مەها د دویدا پیغەمبەری (س) خانما عائیشه ژی مارکر^(٤٦). لئ
ئەو قەنە گۆهاست و نەچۆ نغینا وئ هەتا سئ سالان پشتی
هنگی^(٤٧). هەژینییا پیغەمبەری (س) ب خانما عائیشه را دەیتە
هژماری کۆ ئەو هەژینی بوو ئەوا پیغەمبەری (س) پشتی وەفاتا
خانما خەدیجە ب حەز و فیانا خۆ کری، لەورا مە فەر زانی ل ژیر
ئەگەرا خۆزایی پۆلینبکەین. پرسیار ژ پیغەمبەری (س) هاتە کرن
کا کی پتر ژ هەمیان نیزیکی دئ و بیە، وی بەرسفدا: عائیشه^(٤٨).
هەژینییا پیغەمبەری (س) ب هەر ئیک ژ خانما خەدیجە
و عائیشه را ل ژیر ئەگەری خۆزایی دەیتە هژماری، چونکی
پیغەمبەری (س) چ ژن ل سەر خانما خەدیجە ئەینابوون و پشتی
وەفاتا وئ ژی بەس خانما عائیشه ب حەز و فیان ئینابوو، و بەلگە
ژی ل سەر فی چەندی ئەووە کۆ خانما عائیشه ب خۆ ژی دبیژیت

^(٤٦) الطبقات لابن سعد، ٥٣/١٠ و ٥٨.

^(٤٧) بنیره: صحیح البخاری، ٥٥/٥-٥٦، رقم الحدیث (٣٨٩٤)، و صحیح

مسلم، ٦٤٢/١، رقم الحدیث (١٤٢٢).

^(٤٨) بنیره: صحیح البخاری، ٥/٥، رقم الحدیث (٣٦٦٢)، و صحیح مسلم،

١١٢٠/٢، رقم الحدیث (٢٣٨٤).

من ب تهنیٰ غیرهت ژ خانما خه دیجه پادکر سه ره رای کۆ ئه و یا مری بوو و چه ندین هه وی ژی ل سه ر وی ب خو هاتبوون، چونکی وه سا دیاره کۆ خانما عائیشه یا پشتراست بوو کۆ هه وییین وی یین زیندی د بازنه یا هه فرکییا ویدا نه بوون.

خانما عائیشه دبیزیت: "من غیرهت ژ چ هه فرنین پیغه مبهری (س) پانه کریه هندی من ژ خه دیجه یی پراکری سه ره رای کۆ من نه دیتبوو ژی، لی به لی پیغه مبهری (س) گه له ک به حسا وی دکر، گه له ک جاران په ز فه دکوشت و پرت پرت دکر و ب خیرا خه دیجه یی ددا، من دگۆتی: خو دی بیژی چ ژن ژ بلی خه دیجه یی ل قی دنی نه بوون؟ وی دگۆت: ئه و یا هۆسا و هۆسا بوو، و من کورپه ک ژی هه بوو"^(۴۹).

پشتی پیغه مبهر (س) مشه ختیبویه مه دینه یی ژ نوی خانما عائیشه فه گوهاسته مالا خو. ژیی وی ل ده می فه گوهاستنی جهی گه نگه شه یه کا بیسه ر و شوینه، و گه له ک بوویه جهی ره خنه گرتنی ل ئیسلامی و پیغه مبهری وی (س). چونکی د دروستنامه یا بوخاری دا ژ زارده قی خانما عائیشه ب خو هاتییه فه گیران کۆ ژیی وی ده می پیغه مبهری (س) ئه و خواستی شه ش

^(۴۹) صحیح البخاری، ۵ / ۳۸-۳۹، رقم الحدیث (۳۸۱۸).

سال بوو و دەما ئەگەواستی نەھ بوو^(۵۰). لەورا ژى من فەر زانى پرتووکەك ژ قى زنجیره یى ب حالى خو دویقچوونى ل دویف قى مژارى بکەت هەتا کو دۆز پتر روھن و ئاشکرا ببيت.

✓ ئەگەرى مرۆقاتى:

تو دکارى پرائىيا هەقژىنيين پيغه مبهرى (س) ل ژير قى ئەگەرى پۆلینبکەى، چونكى ب شوپاندنا ژيانامه يا پيغه مبهرى (س) وهسا خويا دبیت کو وى گەلەك ژن ب هاندەرەكى مرۆقاتى مارکرىنه و پەنجەمۆرا دلۆقانىيى يا د پرائىيا هەقژىنيين ويدا دياره. پيغه مبهرى (س) ب قى جوړه هەقژىنييى بهايەك دا وان بيوه ژنن ميړين وان جانى خو قوربانى ئيسلامى و موسلمانان كرى. هندەك زەلامين موسلمانان د ريكا قى ئايينيدا جانين خو ژدەستدابوون و هەقژين و هيتيم ل دويف خو هيلابوون و تەنگەزارى دونيايى ببوون و كەقتبوونە بن ميهرو دلۆقانىيا قى ژيانى. پيغه مبهرى (س) وهكى وهفاداريهك بو قان شه هيدان فەر ديت كو ل دويف شيانين خو هندەك ژ قان بيوه ژن و هيتيمان ل بن چەنگى خو خرڤه بکەت و بخودان بيخيت. پيغه مبهرى (س) ب

^(۵۰) بنیره: صحيح البخاري، ۵/۵۶-۵۵، رقم الحديث (۳۸۹۴)، صحيح مسلم، ۱/۶۴۲، رقم الحديث (۱۴۲۲).

قی جۆره هه قژینییی ئەق بیوه ژنه ژ ته عادییا خه لکه کی پاراستن،
 و چونکی هیتیمین وان ژی بوونه نه قسیین پیغه مبهری (س) له ورا
 ژی چاقین قه نجکار و مهردان که فتنی و خیر و خیرات دگه ل
 دکرن. هه ژی گوئنییه کو گه له ک ژقان بیوه ژنان د پیر و کال بوون
 و ژعاده تان وه ستیا بوون، لی هه ر ئەق چه نده نه بوو ریگر کو
 پیغه مبهر (س) هه قژینییی د گه ل وان پیکبیت چونکی هانده ری
 مروقاتییی ناماده بوونه کا بهیز د قی جۆره هه قژینییدا هه بوو.

■ سهوده بنت زه معه نه لعامرییه:

ئەق خانمه ئیکه مین ژن بوو پشتی وه فاتا خانما خه دیجه
 پیغه مبهری (س) هه قژینی د گه ل کری. سی سالان یان پتر ئەو
 و پیغه مبهر (س) ب ته نی بوون هه تا کو خانما عائیشه
 شه گوهاستی^(۵۱). ئەو بیژنه کا ئەختیار و دانعه مر بوو، ده ما کو
 پیغه مبهری (س) خواستی ژیی وی نیزیکی (۶۶) سالان بوو^(۵۲)، نه
 وی دیمه کی جوان و نه ژی قامه ته کا بالکیش هه بوو.

ئەو هه ر زوی هاتبوو سهه ر ئایینی ئیسلامی، هه قژینا
 پسامی خو ئەلسه کران بن عه مرو سی بوو، وه ختی کو موسلمان

(۵۱) سیر أعلام النبلاء، ۲/۲۶۵.

(۵۲) خاتم النبیین، ۳/۱۰۹۷.

ل مهككه هـى ژ لايى كافرانقه توشى گرفتارى و نه زيه تى بووين
 نه و هه ردوو د مشه ختبوونا دوويدا قيكرامشه ختى حه به شه هـى
 بوون، و ل ده مى زقرينى هه قزىنى وى وه فاتكر و نه و ب ته نى ما،
 نه و نه دشىيا قه ستا كه سوكارين خو بكه ت چونكى ل سه ر كوفرى
 مابوون و دوير نه بوو نيكا مه زن ئىنا با سه رى وى. و ژ بنه مال له كا
 ناقدير ژى بوو و بو وى ده ست نه ددا شوى ب كه سه كى ژ خو
 كي متر بكه ت، و هه روه سا ب ناقسال ژيغه چوبوو و نه ختياربوو
 هه مى كه س پى رازى نه دبوون. له ورا پيغه مبه رى (س) فه ر زانى
 وى بخوازيت و ناقى خو پى ببه خشيت وه كى وه فاداريه ك بو وان
 نه خوشييين وى و مي رى وى د ريكا ئيسلاميدا كيشاين. پيغه مبه رى
 (س) ل سالا ده هى ژ پيغه مبه راتىيا خو نه و ماركر و ب
 هه قرا مشه ختى مه دينه هـى بوون. هه ژى گو تنييه كو پيغه مبه رى
 (س) به رى وى وه فاتكربوو و وى ژى ل داوييا سه رده مى عومه رى
 وه فاتكربوو^(۵۳).

ل قي رى نه م دشين بيژين: رويى مروقاتيى د قى هه قزىنييدا
 يى گريداى دوو خالانه:

^(۵۳) بنيره: سير اعلام النبلاء، ۲/۲۶۵ وما بعدها.

۱. زهلامی وی د ریکا ئیسلامیدا وهغه رکیوو و پیغه مبهری (س) هه زانی جاره کا دی وی بخودان بیخیت و خوشیه کی بده ته ژیا نا وی.

۲. ههروه سا پشتی وه فاتا خانما خه دیجه ژی پیغه مبهری (س) زارو کین کچ د ده ستیدا مابوون و پیدقی ب چاقدانی هه بوون، له ورا ژی پیغه مبهری (س) هه زوی خانما سه وده مارکر دا زارو کین وی بخودان بکه فن و ره زیل نه مینن.

■ نوم سه له مه بنت ئه بی ئومه ییه ئه له خزوومییه:

ناقئ وی هند بوو. بابئ وی ئیک ژ ناندهرین ناقدر بوو د ناقئ ئه ره باندا. هه ر سوار و ریقینگه کی قه ستا وی کربوو ژ بهر مه ردینیا وی خوارن و قه خوارن د گه ل خو نه دبرن.

ئو ژنه کا جوان و به ده و بوو و ژ بنه ماله کا ئه سیل زاده بوو، میړی وی کورمه تی پیغه مبهری بوو (س) و برای وی یی شیری بوو. ئو و میړی خو گه له ک زوی هاتنه سه ر ئاینی ئیسلامی، کیم که س بهری وان موسلمان ببوون. هه ردوویان ب هه قرا جان و ئایینن خو قورپال کرن و بهر ب حه به شه حیقه مشه ختبوون.

پشتی قه گه ریاینه مه ککه ه ی پیغه مبهری (س) فه رمانا موسلمانان کر کو مشه ختی مه دینه حی ببن و دیسان ئو هه ردوو ب هه قرا د ناق ریزین مشه ختاند خویابوون.

میڙی وی د شهري ئوحوو یدا ب توندى برينداربوو ول سالا
چواری مشهختی برینا وی جارهکا دی هه ودا و ب سهدهما وی
برینی وهفاتکر، و کومهکا زاروکان ل دویف خو هیلان: سهلهمه
و عومەر و زهینهب.

پشتی وهفاتکرنا میڙی وی، بهرپرساتیا خانما نوم سهلهمه
گهلهک مهزن بوو، گهلهک کهسان دهرباری رهوشا وی ههست ب
بهرپرساتییی دکر و هزد مارکرنا ویدا ههبوو دا کو وی و هیتیمین
وی بخودان بیخن، لی وی قه بؤلنه دکر شوی ب هه ر کهسهکی بیت
بکهت. نه بو به کرسی خواست لی رازی نه بوو و عومهر سی ژی
خواست و هه ر رازی نه بوو. له ورا پیغه مبهری (س) خو بهرپرس
زانی ل هه مبهری رهوشا وی و ل سالا (٤) سی مشهختی دهستی
وی خواست، لی هه ر وی هه ولدا هیجه تان بگریت و بیرا پیغه مبهری
(س) ئینا وی چه ندی کو نه و ژنه کا دانعه مره و خودانا هیتیمانہ،
لی پیغه مبهری ژی (س) بو وی دیارکر کو نه و خودی دی ل
هه مبهری هیتیمین وی خودان دهرکه فن^(٥٤).

(٥٤) بو پشتراستکرنا هه ر پیزانینه کا ل قیڙی دهرباری خانما (نوم
سهلهمه) هاتییه گوئن، بنیره: سیر اعلام النبلاء، ٢/٢٠١ وما بعدها.

■ حەفسە بنت عومەر بن ئەلخەتتاب:

كچا عومەر بن ئەلخەتتاب سی بوو، میړی وی د شەری
بەدر یدا ل سالاً (۲) سی مشەختی شەهید کە قتبوو. رەوشا وی
دلی بابی وی گەلە ک دئیشاند و خەمەکا مەزن ل دەق وی پەیداکر،
لەورا وی پیشنیارکر بو ئەبو بەکر سی کۆ ل خو ماریکەت لی ئەبو
بەکر سی چ بەرسف نەدانی، و پیشنیارکر بو عوسمان سی ژی لی
وی ژی هیجەتە ک گرت و داخووزیا لیبوورینی ژی کر.

پشتی هەردووین کچا وی رەتکری، دلی عومەر سی گەلە ک
شکەست و گازندە یا خو گەھاندە پیغەمبەری (س) و خەما خو بو
گۆت و چیرۆکا خو د گەل هەر ئیک ژ ئەبو بەکر و عوسمان سی بو
وی قەگیزا، ئینا پیغەمبەری ژی (س) دلی وی خوشکر و سووز
دایی کۆ ئەو کچا وی ل خو ماریکەت، و ل سالاً (۳) سی مشەختی
پیغەمبەری قەگواست^(۵۰).

روی مرقاتییی د قی هەقزینییدا ئەو کۆ پیغەمبەری (س)
بیوژنییا خانما حەفسە و شەهیدبوونا میړی وی ب بەرپرساتییا
خو زانین و ل هەمبەری خەم و کۆفانا وی و بابی وی خودان
دەرکەفت.

^(۵۰) بنییره: سیر أعلام النبلاء، ۲ / ۲۲۷ وما بعدها.

■ زهینه ب بنت خوزهیمه:

هه څرئنا عه بدوللاه بن جه حش سی بوو. میړی وی ل شه ری
ئو حود سی شه هید که څتبوو و نه و بیخودان هیلابوو^(۵۶). عه بدوللاه
بن جه حش کورمه تی پیغه مبه ری و سه حابییی وی بوو^(۵۷). خانما
زهینه ب ته نی دوو مه هان یان پتر ل نک پیغه مبه ری (س) ما
و وه غه را خو یا داوییی کر^(۵۸). رویی مروقاتیی د قی هه څرئنییدا
نه وه کو پیغه مبه ری (س) فهر زانی وه کی وه فادارییه ک بو
کورمه تی خو بیوه ژنا وی پشتی شه هیدبوونا وی ماریکه ت
و بخودان بیخیت، هه روه سا مال و مولکی وی ژی ب نه مانه تی خو
زانین، و دهیته څه گیران کو پیغه مبه ری (س) ب مالی وی مولکه ک
بو کوری وی ل خه بیهر سی کریبوو^(۵۹).

✓ نه گهره کی گریډای نه حکامان:

نه ره بان به ری هاتنا ئیسلامی نه ریته کی جفاکییی خه له ت
هه بوو، گه له ک جاران زه لاهه ک دا زاروکه کی کوپ ژ ده بیابین وی

^(۵۶) سیر أعلام النبلاء، ۲ / ۲۱۸.

^(۵۷) الطبقات لابن سعد، ۳ / ۸۴.

^(۵۸) سیر أعلام النبلاء، ۲ / ۲۱۸.

^(۵۹) الطبقات لابن سعد، ۳ / ۸۶.

وهگریت، و ب رازیبونا وان ئەو دکره کورپۆ خۆ و بخودان دکر
 و ژ مالی خۆ لی دمه زاخت، و هۆسا دا هه قبه ندییه کا کورپ و بابینییی
 د ناقبه را وی زارۆکی و بخودانکه ری ویدا دروستبیت، و ئەق چه نده
 ببوو نه ریته کی ره سه نی بیابانی هه تا وی راده ی کۆ هه مییان ریژ
 ل قی هه قبه ندییی دگرت و ب ئاسایی سه ره ده ری د گه لدا
 دکر. هه لبه ت هه تا قی ری دبیت چ خه له تی د قی نه ریتیدا نه بیت،
 به لکۆ به ره فاژی، ئەق نه ریته ژ لایی مروقی ن هه سیل زاده و ماقویلقه
 دهاته هه نجامدان و نیشانی دلۆفانی و کبارییا خودانی بوو چونکی
 که ره ما خۆ ب زارۆکه کی، نه ژ خوین و گۆشتین له شی وی،
 دبه خشی. لی به لی رویی خه له تییی د قی چه ندیدا پشتی مرنا
 بخودانکه ری دیاردبوو. پشتی مرنا قی زه لامی ئەق زارۆکه دبوو
 میراتگری وی هه ره وه کی کورپه ک دبوو میراتگری بابی خۆ. لی
 سه ره رای وی لایه نی دلۆفانییی هه وی ب قی کریاریقه دیار دبوو،
 هه ره ئەق چه نده نه بوو ریگر کۆ خودی قی نه ریتی ب شاشی بده ته
 زانین چونکی ئەق زارۆکه دبوو میراتگره ک بو بخودانکه ری خۆ
 و بارا زارۆکین وی بین دروست ژ میراتی بابی وان بو خۆ دبر.

هه ژی گۆتینییه کۆ هۆسا رویدا بوو پیغه مبه ر (س) ب خۆ ژ
 که قتبوو دافین قی نه ریتی جفاکی چونکی پیغه مبه ری (س)
 زارۆکه کی به نده هه بوو ب ناقی (زه ید) هه ژ زارۆکینییا وی
 که ره ما خۆ پی به خشیبوو و نازاکر بوو و کربوو کوری خۆ. دبیزن

پیغەمبەرى (س) ئەو ل بازارەكى بەندەيان دیتبوو، كە سوکارین
 وى ئىنابوو بەر فروتنى، پیغەمبەر زى (س) ھاتە مال و داخووزى
 ژ ھەقزىنا خۆ خانما خەدیجە كر كۆ وى بكریت و وى زى دلئ
 پیغەمبەرى (س) نە ھیلا و كرى. پشتى كۆ كرى، پیغەمبەرى (س)
 گۆتە ھەقزىنا خۆ: (گەرى مەن با دا وى ئازاكەم)، ئىنا
 خانما خەدیجە زى دىارى دایى و گۆتى: (ئەو بۆتە و تو ئازابكە)،
 و ھوسا پیغەمبەرى (س) ئەو ئازاكر^(۱۰). يا بەرنیاسە كۆ زارۆكین
 كور ئەوین خانما خەدیجە بۆ پیغەمبەرى (س) دئینان ب ساقایى
 دمرن و ب تەنى زارۆكین وى یین كچ زیندى دمان. دەیتە گۆتن كۆ
 ھەرسى كورین پیغەمبەرى (س) ئەوین خانما خەدیجە بۆ ئىناين:
 ئەلقاسم و ئەلتەیب و ئەلتاھر د جاھلیە تیدا مربوون^(۱۱)، و ھوسا
 زەید وەكى كورى پیغەمبەرى ھاتە نیاسین و ل ھەمى دیوان
 و جقاتان خەلكى گازیدكرى (زەید بن موخە ممەد). دەیتە قەگیزان
 كۆ بابى زەیدى و مامى وى قەستا پیغەمبەرى (س) كرن و زى
 خواست ئەو كەرەمەكى ژ وانرا بكەت و كورى وان ل ھەمبەرى
 فیدیه تەكا باش ئازابكەت، لى پیغەمبەرى (س) تىشتەكى باشتر بۆ
 وان پىشنياركر. بۆ وان پىشنياركر كۆ ئەو مافى بدەتە كورى وان،

(۱۰) سیر أعلام النبلاء، ۱ / ۲۲۳.

(۱۱) سیرة النبي (ص) لابن هشام، ۱ / ۲۴۵.

گه ر هات و وی نه و ژيگرتن نه و ژي دي وی بيی فيديه تازاکه ت،
و گه ر ژي هات و وی پیغه مبه ر (س) ژيگرت پیذقییه نه و ریژی ل
بریارا وی بگرن و وهکی به ری بمینیه ل نک وی، و بابی زهید سی
و مامی وی ب فی چه ندی رازیبون، و ده ما پیغه مبه ری (س) نه و
حازرکری و ژي پرسى: تو فان هه ردوو که سان دنیا سی؟ وی
به رسفدا: به لی، بابی منه و مامی من، پیغه مبه ری (س) ژي خواست
نه و یان وان بو خو ژيگرت یان ژي وی، لی زهید سی بیی دوودی
پیغه مبه ر (س) ژيگرت، ئینا بابی وی و مامی وی توره بون
و گوتنی: هه ی تو نه مینی، تو چه وا به نده یاتییی ل هه مبه ری
نازادییا خو و ل هه مبه ری بابی خو و مامی خو هه لده بژیری؟ وی
گوت: به لی من باشییه کا نه و قاس مه زن یا ژ فی جامیری دیتی
نه شیم که سی ل شوینا وی ژيگرم، ئینا پیغه مبه ری (س) ده ستی
وی گرت و بره ناف خه لکه کی و ل پیش هه میان گازیکر: هوین
هه می دیده فان بن، زهید کوری منه. نه و میراتگری منه و نه ز ژي
میراتگری ویمه، و ژ هنگی وهره خه لکه کی دگوتی (زهید بن
موحه ممد) هه تا کو ئیسلام هاتی^(۱۲).

نه و ده رباری فی نه ریتی رویدای نه و بوو: خودی قییا فی
نه ریتی ره سه نی شاش د ناف نه ره باندا نه هیلیت، و ریسیاه کا نوی

(۱۲) الإصابة في تمييز الصحابة، ۲ / ۴۹۵-۴۹۶.

و دادپهروه‌رانه د ناڅا واندې بچینیت، چونکی نابیت بخودانگریږی
 کهسه‌کې بېیته میراتگریږی وی و نابیت که سوکارین فی بخودانکه‌ری
 ژې بېنه که سوکارین وی. لې به‌لې چونکی نه‌څه نه‌رېته د ناڅا
 نه‌ره‌باندا گه‌له‌کې که‌څنار و ره‌سهن بوو له‌ورا خودې څییا ب
 پراکتیک فی چه‌ندی نه‌هیلیت.

خودې فه‌رمانا پیغه‌مبه‌ری کر (س) کو کچه‌تا خو
 خانما زه‌ینه‌ب بنت جه‌حش بو بخودانگریږی خو زه‌ید سی
 بخوازیت، و ده‌ما پیغه‌مبه‌ری خانما زه‌ینه‌ب ژ مالباتا وی خواستی
 گه‌له‌ک ب دلې وان نه‌بوو و وه‌کی شوکه‌کې بو مالباتا وی چیبوو.
 مالباتا خانما زه‌ینه‌ب ژ به‌ر سی نه‌گه‌ران ل سه‌ر فی چه‌ندی
 رازی نه‌بوون:

۱. زه‌ید به‌نده‌یه‌کې ره‌ش و دیم کریت بوو.
۲. خانما زه‌ینه‌ب کچه‌کا جوان و به‌ده‌و بوو.
۳. خانما زه‌ینه‌ب د ناڅا خه‌لکې خوډا ژ بڼه‌ماله‌کا به‌رکه‌فتی
 و ژبھاتی ده‌اته هژماری، د ده‌مه‌کیدا کو زه‌ید به‌نده‌یه‌کې
 نه‌سل نه‌دیار بوو و خه‌لکه‌کې ب دروستی ده‌یبایین وی
 نه‌دیتبوون و نه‌دنیا سین.

برایې خانما زه‌ینه‌ب، کو ناڅی وی **عه‌بدوللاه** بوو، ژ به‌ران
 نه‌گه‌رین مه‌ خوځاکری نه‌رازیبوونه‌کا مه‌زن ل هه‌مبه‌ری فی چه‌ندی

دياركر و خانما زهينه ب خۆ ژى گه له ك ب قى چه ندى تىكچۆ،
چونكى وى گه له ك خۆ ژ هه ژيتر و جوانتر دديت كۆ شويه كى هؤسا
كىم بكهت و ب كه سه كى هؤسا رازيببيت.

خودى قورئان ئيناخوار و بو خانما زهينه ب و مالباتا وى
دياركر كۆ وان د قى هه قژينييدا چ هه لبارتن نينه چونكى حهزا
خودى يال سه ر و ئه ف شويكرنه دقيت بو هه مى ئه ره بان ببته
ژيواره كى پيشچاق، خودى د قورئانيدا فه رمانكر:

(وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ
لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا
مُبِينًا)^(١٣).

واته: (و بو هيج باوه رمه نده كى نابيت - چ ژن يان ميتر - گه ر
خودى و پيغه مبه رى وى فه رمانه ك كر، ئه وان هه لبارتن ده ربارى
بجه ئينا وى فه رمانى هه بيت - كا بجه بينن يان نه -، و هه ر
كه سى گوهداريا خودى و پيغه مبه رى وى نه كه ت ئه و ب ئاشكرايى
يى ده رداچۆي).

هؤسا خانما زهينه ب و مالباتا وى نه چار بوون ل سه ر فه رمانا
خودى رازيبين و ملكه چى بريارا وى بين، و خانما زهينه ب نه
ژ ده كى و نه ژى ژ هزاران شوى ب زه يدى كر، و بى كۆ بيرا خۆ

^(١٣) قورئانا پيروز، سووره تا ئه حزاب: (٣٦).

ل وی چه ندی بینیت کۆ دی نافی وی که قیته سه ره همی ده ف و زاران و شه رمزارییه کا مه زن د نا فا خه لکه کیدا دی ب نا ف و ناقدارییا بنه مالا وان که قیت.

ده ما ل پشت په ریی زافی خو نیزیکی بویکی کری وی گه له ک خو ل سه ره سهری وی مه زنکر و دلره شییا خو ل هه مبه ری وی ده بری، هه تا وی راده ی زافا گه له ک تیچکو و پشتی هنگی گازنده یا خو گه هانده پیغه مبه ری (س) لی پیغه مبه ری شیره تا خیری لیکر و فه رمانا وی ب خو راگرتن و هه داری کر. خودی ده براری شیره تا پیغه مبه ری (س) بو زهید، سی دبیت:

(وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ، فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا)^(٦٤).

واته: (و ته دگۆته وی ئه وی خودی که ره ما خو د گه ل کری - کۆ مه ره م ژئی زهید ه - و ته ژئی که ره ما خو د گه ل کریبوو: ژنا خو به رنه ده و ژ خودی بترسه، و تو وی د لی خودا فه دشیری یا کۆ خودی دقیت ئاشکرا بکه ت، و تو ژ خه لکی دترسی

(٦٤) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزاب: (٣٧).

و خودی ب هه قتره تۆ ژۆی بترسی، ئە فجا دەما زهید سی هه وجهیی
ب وی نه مای و بهردای، مه ل ته مارکر دا چ شهرم بۆ باوهرمه ندان
نه بیت د مارکرنا ژنێن بخودانکرییی خۆدا دەما ئەو وان بهرددهن،
یا راست فهرمانا خودی یا کارپیکرییه).

روژ بۆ روژی ئاریشه و لیک تینه گه هشتن د ناقبه را زهید سی
و زهینه ب ییدا دژوارتر و کویتر لیهاتن. لی یا کۆ جهی حیه تییی
ئەو بوو خودی پیغه مبه ر (س) ب چاره نفیسی فی هه فزینییی
ئاگه هدارکربوو، و بۆ وی دابوو زانین کۆ خانما زهینه ب هه ر دی ل
پاشه روژی بیته هه فزینا وی و سو حبه ت هه می بۆ وی یا روهن
و ئاشکرا بوو.

پیغه مبه ری (س) دزانی کۆ خودی هۆسا دقیت و چاره نفیسی
فی هه فزینییی هه ر ژیکفه بوون و هه لوه شیانه، و ل وی ده می یا
پیدقییه ل سه ر وی ئەو بهرداییا بخودانکرییی خۆ ل خۆ ماربکه ت
هه تا خه لکه ک ب شیوازه کی پراکتیک بزانی ت کۆ بخودانکرییی وی
ئیدی وه کی کوری وی نه مایه .

دهیته فه گێران ژ زارده فی نه فیچرکی پیغه مبه ری عه لی بن
ئه لحو سی سی کۆ خودی وه حی ژ پیغه مبه ریرا (س) ئینا بوو خوار

كو زهيد دى ژنا خو زهينه بى بهردهت و ئه و دى ب فهرمانا
خودى وى ماركەت^(٦٥).

هوسا زهيد سى هه قژينا خو خانما زهينه ب بهردا و پيغه مبهري
(س) پشتى هنگى ماركر و ئه و كولتورى مه به حس ژيكرى ژناڤ
خه لكى هاته رامالين، و ئيدى كه سه كى ب ناڤى پيغه مبهري (س)
گازى زهيد سى نه كره فه، به لكو ب ناڤى بابى وى هاته گازيكرن.

بوچونه ك يا د كولتورى ئيسلاميدا هاتيه فه گيران كو خانما
زهينه ب پشتى شو يكرنى كه قتبوو دلى پيغه مبهري (س) له ورا
خودى دلى وى نه هيدا و نه فيانا وى ئيخسته دلى هه قژينى وى
و ده رئه نجام ئه فه هه قژينيه هه لوه شييا و چو سه ر پويچيى هه تا
كو خانما زهينه ب پشتى هنگى شوى ب پيغه مبهري (س) بكه ت،
و به لگه يى وان ل سه ر قى چه ندى ئه و ئايه تا بوورى بوو ده ما كو
خودى تيدا دبيژيته پيغه مبهري^(٦٦):

(وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ
وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ
تَخْشَاهُ، فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى

^(٦٥) تفسير الصاوي على الجالين، ٣ / ٢٣١.

^(٦٦) تفسير الطبري، مؤسسة الرسالة، ٦ / ١٨١.

الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ
اللَّهِ مَفْعُولًا^(٦٧).

واته: (و ته دگوته وی ئه وی خودی که ره ما خو د گه ل
کری - کو مه ره م ژئی زهید ه - و ته ژئی که ره ما خو د گه ل
کریبوو: ژنا خو به رنه ده و ژ خودی بترسه، و تو وی د دلی خودا
قه دشیری یا کو خودی دقیت ئاشکرا بکه ت، و تو ژ خه لکی دترسی
و خودی ب هه قتره تو ژئی بترسی، ئه قجا ده ما زهید سی هه وجه یی
ب وی نه مای و به ردای، مه ل ته مارکر دا چ شهرم بو باوهرمه ندان
نه بیت د مارکرنا ژنن بخودانکریین خودا ده ما ئه و وان به رده دن،
یا راست فه رمانا خودی یا کارپیکریه).

لی نه فیچرکی پیغه مبه ری عه لی بن ئه لحو سین فی بوچونی
ره تدکه ت و ژ زارده فی مامی خو فی چه ندی ب دره و دره دئیخیت.
عه لی بن ئه لحو سین پرسیار ژ عه لی بن زهید بن جه دعان سی
دکه ت: کا حه سه ن سی درباری فی ئایه تی چ دگوت: (و تُخْفِي فِي
نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ)، واته: (و تو وی د دلی خودا قه دشیری یا کو
خودی دقیت ئاشکرا بکه ت)، وی ژئی ئه و بوچونه گوت کو
پیغه مبه ری (س) دل ل سه ر خانما زهینه ب هه بوو، لی وی ئه و
چه نده ره تکر، و گوت: نه خیر، وه سا نینه .. لی خودی ئه و

^(٦٧) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزاب (٣٧).

ئاگە ھىداركربوو كۆ زەينەب دى بىتە ھەقزىنا ۋى بەرى ئەو ۋى ماربكەت، ئەقجا دەما زەيد ھاتى و گازندە بۆ پىغەمبەرى (س) ژ ۋى كرى، پىغەمبەرى (س) گۆتى: ژ خودى بترسە و بۆ خۆ ھەقزىنا خۆ بگرە، ئىنا خودى گۆتى: من يى گۆتییە تە ئەز دى ۋى ل تە ماركەم، ئەقجا چما ئەوا خودى دقئت ئاشكرابكەت تۆ د دلى خۇدا قەدشپىرى^(۶۸).

ۋەكى دەھاتە پىشېبىنىكرن، فى سوحبەتى گەلەك دەنگقەدا و خەلكەك گەلەك ل سەر پىغەمبەرى (س) ئاخقت، نەخاسمە جوھى و موناققان تەخسىرى د ناقراندنا پىغەمبەرىدا (س) نەكر، وان دگۆت: موھەممەد سى ل زەلامان ھەرامكربوو كۆ بويكىن خۆ ل خۆ ماربكەن لى ۋى ب خۆ بويكا خۆ ل خۆ ماركر^(۶۹).

يا راست ئەو بۆچۇنا دىبىنىت كۆ دلى پىغەمبەرى (س) كەقتبوو خانما زەينەب، پشتى ھەقزىنىيا ۋى و زەيد سى، گەلەك بۆچۇنەكا دویره ژ ئاقل و لۆژىكى، چونكى ۋەسا ھاتىيە قەگىران كۆ پشتى پىغەمبەرى (س) خانما زەينەب ل زەيد سى ماركرى و رۆژەكى

^(۶۸) بنیرہ: تفسیر القرطبي، ۱۹۰/۱۳ و تفسیر الصاوي علی الجلالین، ۳
۲۳۱/

^(۶۹) أسباب النزول للواحدی، ص ۳۶۵.

هاتییه مالاً زهید سی و ئەو ب جلکین مالی دیتی دلی وی که قتی^(۷۰)،
 و تشتی نه بهرئاقل د قی قه گیرانیدا ئەو ه کۆ خانما زهینه ب نه
 که سه کا دویری پیغه مبهری بوو (س)، به لکو کچمه تا وی بوو
 و هه می گاقان ل پیش چاقین وی بوو، و وی ب خو ئەو بو
 زهید سی وهکی هه قزین هه لبرارتبوو، و گه هه تا وی راده ی ئەو
 بو پیغه مبهری (س) یا دلخوازبوو هه ر ل دهستیکی و هیشتا کچ
 دا پیغه مبهر (س) وی بو خو خوازیت و چ پیدی ب قی سیناریوی
 بیرامان نه دکر هه تا کۆ ژ کچینیا خو بکه قیت و ژ نوی دلی
 پیغه مبهری (س) بکه قیتی. لی ئەم دکارین بیژین کۆ خودی ب قی
 هه قزینیا پیغه مبهری (س) سی ئارمانج ئینانه جه:

۱. خودی نه ریته کی شاشی بیابانی ژناقبر و ریسایه کا نوی ل
 جهی وی دانا و خه لکه ک ل سه ر چۆ.
۲. خودی نه دقیا خانما زهینه ب ژی هه ست بکه ت کۆ پیغه مبهر
 (س) به پرس بوو ژ قی هه قزینیا وی یا نه چار و نه ژ دل،
 له ورا ئەو ب هه قزینیا پیغه مبهری (س) خه لاتکر.
۳. دهیته قه گیران ژ زارده قی هه قزینا پیغه مبهری خانما ئوم
 سه له مه کۆ خانما زهینه ب ب خو ژی دل ل سه ر پیغه مبهری

(۷۰) بو نمونه، بنیره: الطبقات لابن سعد، ۱۰ / ۹۹.

(س) هه بوو و گه له ك شهيدايا وي بوو^(۷۱)، و هه تا بوچونه كا هه ي دبئيت ئه و بوو ئه و ا خو پيشكيشي پيغه مبهري كرى^(۷۲)، ده ما خودي د قورئانيدا سوچه تا وي زكراندي و به حسي وي كرى:

(وَأَمْرًا مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا)^(۷۳).

واته: (و هه ر ژنه كا باوه ر مه ندبیت گه ر خو پيشكيشي پيغه مبهري كريت و گه ر پيغه مبهري قيابيت وي ماريكه ت، بو ته ب ته ني دروسته ژ ناڤا هه مي باوه ر مه ندان، مه يا زاني كا مه چ ل سه ر وان د راستا هه قژين و كه نيزه كيڼ واندا فه رزكريه دا كو چ گونه ل سه ر ته نه بيت، و خودي يي ب ليبورين و دلوقانه).

و به لگه ژي ل سه ر قي ئيكي ئه وه كو ده ما جاب گه هشتيه خانما زه ينه ب - پشتي هاتييه به ردان - كو خودي ئه و ل پيغه مبهري (س) ماركر، وي ئيكسه ر سوچه بو خودي بر

^(۷۱) الطبقات لابن سعد، ۱۰ / ۱۰۰.

^(۷۲) سيرة النبي (ص) لابن هشام، ۴ / ۳۵۰.

^(۷۳) قورئانا پيرؤز، سووره تا ئه حزاب: (۵۰).

و ژ که یفاندا دوو مه ه روژی ب خو گرتن^(۷۴)، و ئه فه ژى نیشانه کا روهن و زه لاله ل سهر حه زا وى یا پيشوهخت بو قى هه قزینییى، ئه فجا ل په ی قى بوچونى خودى مرادا وى حاسلکر و بجهئینا.

ئه فه، و ژ لایه کى دى راسته خودى زهید ژ ناڤى پیغه مبهرى (س) بیبارکر و ئیدی خه لکه کى ب ناڤى پیغه مبهرى گازی نه کرى، لى خودى ژى خه لاته کى دیتر پى به خشى کۆ نه بهرى هنگى و نه ژى پشتى هنگى خودى ئه و خه لات ب چ که سین دى نه به خشیبوو ئه و ژى زکراندنا ناڤى و بیه د قورئانیدا کۆ ئه و ئیکه مین و داوى سه حابى بوو خودى ناڤى وى د قورئانیدا زکراندى.

خودى هه مى ته وه رین قى چیرۆکى بو مه د قورئانیدا بین دوکومینت کرین. خودى ل دور حه زا خانما زهینه ب ل سهر پیغه مبهرى (س) دبیزیت:

(وَأَمْرًا مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يُكَونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا)^(۷۵).

^(۷۴) الطبقات لابن سعد، ۱۰ / ۱۰۰.

^(۷۵) قورئانا پیرۆز، سووره تا ئه حزاب: (۵۰).

واته: (و ھەر ژنه کا باوهرمه ندبیت گەر خو پيشکيشی پیغه مبهری کر بیت و گەر پیغه مبهری قیابیت وی ماربکته، بو ته ب ته نی دروسته ژ ناڤا هه می باوهرمه ندان، مه یا زانی کا مه چ ل سه ر وان د راستا هه قژین و که نیزه کین واندا فه پرزکریه دا کو چ گون ه ل سه ر ته نه بیت، و خودی یی ب لیبورین و دلوقانه).

و خودی دهرباری خواستنا خانما زهینه ب بو زهید سی ژ لای پیغه مبهریقه (س) و نه رازیبوونا مالباتا وی ل سه ر وی چه ندی دبیت:

(وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا) (٧٦).

واته: (و بو ههچ باوهرمه ندهکی نابیت - چ ژن یان میر - گەر خودی و پیغه مبهری وی فهرمانه ک کر، نه وان هه لبارتن دهرباری بجهئینانا وی فهرمانی هه بیت - کا بجهینن یان نه -، و هه که سی گوهداریا خودی و پیغه مبهری وی نه که ت نه و ب ناشکرای یی دسه رداچوی).

دهرباری ئاریشه یین زهید سی و زهینه ب سی و گازنده یین زهید سی و شیره تین پیغه مبهری (س) و ژیکفه بوونا وان و مارکرنا

(٧٦) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزاب: (٣٦).

وی ل پیغه مبهری (س) و بهانه یا نیلامی یا فی مارکرنی (کۆ ژناقبرنا وی نه ریتی جاهلی بوو کۆ ژنا بخودانگرییی زهلامی لی دهاته چه رامکرن پشتی بهردانی)، خودی دبیزیت:

(وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا^(۷۷)).

واته: (و ته دگۆته وی ئه وی خودی که ره ما خو د گه ل کری - کۆ مه ره م ژئی زهید ه - و ته ژئی که ره ما خو د گه ل کری بوو: ژنا خو به رنه ده و ژ خودی بترسه، و تو وی د دلی خودا فه دشیری یا کۆ خودی دقیت ئاشکرا بکهت، و تو ژ خه لکی دترسی و خودی ب هه قتره تو ژئی بترسی، ئه قجا ده ما زهید سی هه وجهیی ب وی نه مای و بهردای، مه ل ته مارکر دا چ شهرم بو باوهرمه ندان نه بیت د مارکرنا ژنین بخودانگرییین خودا ده ما ئه و وان به رده دن، یا راست فه رمانا خودی یا کارپیگرییه).

^(۷۷) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزاب: (۳۷).

ديسان خودی دهرباری ئاخفتنا خه لکه کوی و مونا فقان و یا
 پیدقی ل سهر پیغه مبهری (س) کۆل هه مبهری وان بکهت،
 دبیزیت:

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ
 كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا، وَأَتَّبِعْ مَا يُوْحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا
 تَعْمَلُونَ خَبِيرًا، وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا) (٧٨).

واته: (ئهی پیغه مبهر ژ خودی بترسه و گوهدارییا کافر
 و دووریان نه که، خودی یی زانا و شاره زایه. و تۆل په ی وی
 هه ره یا خودی ب وه حییی بۆ ته دئینیته خوار، خودی شاره زای
 وئیه یا هوین دکهن. و پشتا خۆب خودی گهرم بکه، و بهسی
 ته یه گهر خودی پشته فان بیت).

و هوسا خودی گه له ک راستی بۆ خه لکی ئاشکرا کرن، دا کۆ
 بزنان کا مه ره م ژ فی هه قژینییی چ بوو:

(مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِيْ جَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ اٰزْوَاجَكُمْ
 اللّٰثِي تَطَاهُرُوْنَ مِنْهُنَّ اُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَاءَكُمْ اَبْنَاءَكُمْ ذٰلِكُمْ
 قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْ وَاللّٰهُ يَقُوْلُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيْلَ) (٧٩).

(٧٨) قورئانا پیرۆز، سووره تا ئه حزب: (٣-١).

(٧٩) قورئانا پیرۆز، سووره تا ئه حزب: (٤).

واته: (خودی) دوو دل نه کرینه د هناقین چ زه لاماندا، و ژنین هه وه ئه وین هوین دبیزنی هوین مینا دایکین مه نه، خودی ئه وه نه کرینه دایکین هه وه، و بخودانکرین هه وه ژی نه کرینه کورین هه وه، ئه وه ئاخفتنه که هوین ب ده فی خو دبیزن، و خودی راستیی دبیزیت و ئه وه ریکا راست نیشانددهت).

(ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا)^(۸۰).

واته: (هوین ب ناقین بابین وان گازی وان بکهن، ئه وه دل ده فی خودی دروستتره، و گهر هوین نه زانن بابین وان کینه ئه فجا ئه وه برابین هه وه نه د نایینیدا و که سوکارین هه وه نه، و گونه هل سهر هه وه نینه گهر هه وه ب خه له تیقه ئه ف چه نه کر، لی به لی گونه هه گهر هه وه ژ دل وه کر، و خودی یی ب لیبورین و دلوقانه).

(مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا، الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا)^(۸۱).

^(۸۰) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزب: (۵).

^(۸۱) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزب: (۳۸-۳۹).

واته: (چ گونہ ل سہر پیغہمبہری نہ بوون د وی تشتیدا یی
 کو خودی فہر زکری، ئەقہ ریکا خودیہ بو پیغہمبہرین بووری ژی،
 و فەرمانا خودی یا قہبریہ، ئەو پیغہمبہرین پە یامین خودی
 دگہینن و ژ خودی دترسن، و ژ بلی خودی ژ کەسی ناترسن،
 و بەسی تە یە خودی حسیدار بیت).

(مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ
 النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا) (۸۲).

واته: (موحەممەد نە بابی چ زەلامین ژ ھەوہیہ، لی بە لی
 پیغەمەری خودیہ و داوی پیغەمبەرە، و یا راست خودی یی ب
 ھەمی تشتان زانایە).

✓ ئەگەرەکی گریڤدای بانگەوازییا ئیسلامی:

ب جوړه کئی هه قژینییا خو پیغەمبەری (س) هه ولدا دلین
 دوژمنین ئیسلامی نەرم بکەت، ئەقجا هەتا چ رادده قی چەندی
 ئەنجام ئینابوو یان نەئینابوو ئەو جھئی گۆمانییە، لی یا جھئی
 یەقینی ئەوہ کو قی ئەگەری رۆلی خو د جوړه کئی هه قژینییا
 پیغەمبەریدا (س) هه بوو. واته: وی بزاقدرک ب خزمانییا دوژمنین
 خو دلین وان ل ئایینی خو خوشبکەت، چونکی یا بەرنیاسە بو

(۸۲) قورئانا پیرۆز، سوورەتا ئەحزاب: (۴۰).

هەر که سه کی کۆ ژنان د دیروکیدا گه له ک رۆل د ئافاکرن و خرابکرنا وان په یوه نندیاندا گتیرایه ئه وین د ناقبه را هۆز و کۆمین هه قذر دا ههین.

هه قزینیا پیغه مبهری (س) د گه ل خانما ئوم چه بیبه بنت ئه بی سوفیان و سه فیبه بنت حویه ی بن ئه خته ب و جوه یریه بنت ئه لهارس و مهیمونه بنت ئه لهارس، و هه روه سا قه بۆلکرنا وی بۆ که نیه کا مه زنی میسری موقه وقه س ی ئه وا ب ناخی ماریه ئه لقبوتیه ده ما وه کی دیاری پیشکیشی وی کری، هه می ل ژیر فی ئه گه ری دهینه ریزکرن و پۆلینکرن.

■ ئوم چه بیبه بنت ئه بی سوفیان:

ناخی وی ب دروستی رهمله بنت ئه بی سوفیان بوو، ئه و د ناخا قوره یشیدا ژبنه ماله کا ب ئه سل و ناقدار بوو، کچا ئه بو سوفیان ی بوو دوژمنی هه ری ناقداری ئیسلامی و سه رکیشی پرانیا شه رین دژوار ب دژی موسلمانان.

خانما ئوم چه بیبه و هه قزینی خۆ عوبه یدولاله بن جه حش ل مه ککه ه ی موسلماننبوون و قیکرا پشتی هنگی مشه ختی چه به شه یی بوون و ل ویری میری وی ژنا خۆ و ئایینی خۆ هیلان

و چۆ سەر ئایینی مه سیحییه تی^(۸۳). ده ما پیغه مبه ری (س) زانی گه له ک ب خه م که فت و خو به رپرس زانی ل هه مبه ری قی ئاریشه یا مه زن ئه و ل غوربه تی هاتییه سه ری قی ژنا خودان سمعت و بنه مال. قی هه ژاری بنه مال و که سوکارین خو سه خمه راتی قی ئایینی هیلان و قه ستا غوربه تی کر و هۆسا ب سانا هی می ری وی ل واره کی بیانی ده ست ژئی به ردان و ته نگه زاری دونیایی کر.

پیغه مبه ری (س) قییا خه ما وی ژ لایئ مۆرالیه قه بو وی قه ره بووبکه ت و ئومیده کا نوی بده ته روژین ژیا نا وی. پیغه مبه ری (س) جابه ک بو مه زنی **حه به شه عی نه جاشی هنارت و ژئی خواست کو ئه و ب خو بو وی خانما ئوم حه بییه بخوازیت و گریبه ستا هه قژینییی بو وی دگه ل ویدا چیبکه ت^(۸۴)**. ده ما خانما ئوم حه بییه زانی که یفا دونیایی هه مییی تی را وی نه دکر، و هۆسا نه جاشی جابا هه می موسلمانین مشه خت فریکر و کر نه دیده قان ل سه ر قی گریبه ستا هه قژینییی و وی پیش پیغه مبه ری قه (س) نه ختی بویکی دا، و بویکا هه ژار ژئی دوو سالان ل دویری هه قژینی خو بیی نوی خه م و کو قان دادکرن.

(۸۳) بو نمونه، بنیره: سیر اعلام النبلاء، ۲/ ۲۲۰.

(۸۴) سیر اعلام النبلاء، ۲/ ۲۲۰.

يا دياربوو ژ ځي هه څرښيني ځو پيغه مبهري (س) حه زه كا
 مه زن هه بوو خزمانيي د گه ل مالا نه بو سوفيان سي بكه ت، و بو
 وان بسه لمينيت ځو نه و زه لاهه كه هه رده م ځو ل جهي به پرساتيي
 دبيني ت، و وي نه دځيا ژي نه و هزري كه ن ځو پيغه مبهري بوو (س)
 نه گه ري وي هه ميبی نه و هاتييه سه ري كچا وان و به لكی ببيته
 نه گه ره ك ژي بو نه رمكرنا دلې وان ل هه مبهري بانگه وازيا
 ئيسلامی. يا راست ژي ده ما نه ځو ده نگو باسه گه هشتييه نه بو
 سوفيان سي ځو هيشتا ل سه ر كوفري بوو وي ئي كسه ر گوت: كه س
 نينه خزمانيا ځي مروفي ره تبه كه ت^(۸۵)، چونكي نه و ژي هه څكويغه
 و ژ بنه ماله كا مه زن و ناقديره. هه ژي گوتنييه ځو ځي هه څرښيني
 د گه ل ځومه كا دي يا فاكتهران روځي ځو د موسلمانبوونا نه بو
 سوفيان سي و كورين وي و كه سوكارين ويدا گيرا بوو.

^(۸۵) ده برينه كا هوسا ژ لايي (نه بو سوفيان) حيقه هاتييه فه گيران. بو
 نمونه، بنيره: سير اعلام النبلاء، ۲/۲۲۲.

■ سه‌فییه بنت حوییه‌ی بن ئەختەب:

ژنه‌کا ب بنه‌مالّ و جوان و ژیهاتی بوو، کچا مه‌زنی هۆزا به‌نۆ
نوزه‌یرا جوھیان بوو. هه‌ژئینا سه‌لام بن ئەبی ئەلحوقه‌یق سی
بوو، و پشتی وی هه‌ژئینا کینانه بن ئەبی ئەلحوقه‌یق سی بوو^(۸۶).
موسلمانان می‌ری وی کوشتبوو، و د شه‌ری به‌نۆ قوره‌یزه‌ ییدا
موسلمانان بابی وی ژی کوشتبوو. باب و برا و می‌ری وی ل سه‌ر
ده‌ستی موسلمانان هاتبوونه کوشتن^(۸۷). می‌ری وی د شه‌ری
خه‌یبه‌ر ییدا هاتبوو کوشتن و ئەو ژی بو سه‌بییه و که‌فته ده‌ستی
موسلمانان^(۸۸).

پشتی سه‌بیین شه‌ری خه‌یبه‌ری هاتینه خرڤه‌کرن، خانما
سه‌فییه ژی د ناڤدا بوو. ئیک هات ب ناڤی دیحیه و گوته
پیغه‌مبه‌ری (س): که‌نیزه‌که‌کی ژ فان سه‌بیان بده‌من، پیغه‌مبه‌ری
ژی (س) گوتی: هه‌ره بو خو ئیکی ژ بیگره، و وی ژی بو خو خانما
سه‌فییه ژ یگرت و بر. پشتی هنگی زه‌لامه‌کی قه‌ستا پیغه‌مبه‌ری

^(۸۶) بنیره: سیر أعلام النبلاء، ۲/۲۳۱ والإصابة في تمييز الصحابة، ۸/۲۱۰.

^(۸۷) صحيح ابن حبان، ۱۱/۶۰۹.

^(۸۸) بنیره: صحيح البخاري، ۵/۱۳۵، رقم الحديث (۴۲۱۱)، البداية
والنهاية، ۶/۲۹۰، الإصابة في تمييز الصحابة، ۸/۲۱۰، وسیر أعلام النبلاء،
۲/۲۳۱.

کر (س) و گوټی: ئه ی پیغه مبه ری خودی، سه فییه کچا مه زنی
 به نو نوزه یرو به نو قوره یزه یه، ته چاوا دا دیحیه سی؟ ئه و بکیر
 ناهیت گه ر بوټه نه بیت. ئینا پیغه مبه ری (س) جابا وی هنارت
 و ته ماشه کری و گوټه دیحیه سی هه ره ئیکا دی بو خو ژیبگره،
 چونکی من ئه و نازا کری و مارکری^(۸۹).

دبیت هه تا رادده یه کی نه یا به رئاقل بوو کچا شاه ی جو هیان
 که قتبوو له پی که سه کی ساده کو ریژ لینه گرتبوو یان روژانه
 لیدابوو یان ژی سه ره ده رییه کا بیسه ر و به ر د گه ل کریوو، لی هه ر
 چاوا بیت پیغه مبه ر (س) د فی هه فزینیا خودا ژ ره خنه گرتنی
 خلاس نه بوو، و هنده ک وه سا دزکرین کو پیغه مبه ر (س) ئیکسه ر
 چو بوو نفینا خانما سه فییه بیی کو عیده هتا وی خلاس ببیت، لی
 ل په ی لیقه گه ران فی ئیکی چ راستی ژ بو نینه و پیغه مبه ری (س)
 چ سه ریچی ل په ی ری نمایین ئیسلامی نه کریه. لی به لی تشتی
 هزری ل فیری تیکده هت ئه وه کو دبیت ئه ف که سه نه زانن ل دو یف
 ئیسلامی جوداهیه کا مه زن یا د ناقبه را عیده هتا هه ر ئیک ژرنا
 به ردایی و ژنا می ر لیمری و ژنا سه بیگری هه ی. عیده هتا وی ژنا

^(۸۹) بو نموونه، بنیره: البداية والنهاية، ۶ / ۲۹۱، سير أعلام النبلاء،
 ۲۳۱/۲-۲۳۲، الإصابة في تمييز الصحابة، ۲۱۰/۸، وصحيح مسلم،
 ۶۴۵/۱، رقم الحديث (۱۴۲۷).

میروی وئی لی دمريت گهر يا دووگيان نهبيت چوار مهه و دهه روژن،
خودی د قورئانیدا دبیژیت:

(وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذُرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ
أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي
أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ)^(۹۰).

واته: (و نه و زهلامین ژهه وه دمرن و ژنان پشتی خو دهیلن،
دقیقت نه و ژن چوار مهه و دهه روژان خو بگرن، نه قجا گهر
گه هشتنه ژفانی خو چ گونه ل سهره وه نینه کو نه و ب باشی
کاره کی ل خو بکن).

به لی عیدده تا ژنا بهردای — گهر يا دووگيان نهبيت و میروی وئی
چوبیته نفینا وئی — سی عاده تین وینه. خودی د قورئانیدا
دبیژیت:

(وَالْمُطَلَّقاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ
يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ)^(۹۱).

واته: (و ژنین بهردای خو سی عاده تان دگرن، و بو وان حال
نینه نه و تشتی خودی د مالجویکین و اندا ئافراندى نه و فه شیرن،
گهر راسته وان باوه ری ب خودی و روژا داوییی هه بیت).

^(۹۰) قورئانا پیروژ، سووره تا به قهره: (۲۳۴).

^(۹۱) قورئانا پیروژ، سووره تا به قهره: (۲۲۸).

لِ بِه لِيْ گهر ژى ژن هاتبيته بهردان بهرى كو ميړى وي چو بپته
 نقينا وي، ل وي دهمى وي چ عيدهت نينه و مافى وييه ئي كسه ر
 پشتى هنگى شويبكه ته فه . خودى د قورئانيدا دبببببببب:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ
 أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَحُوهُنَّ
 سَرَاحًا جَمِيلًا)^(٩٢).

واته: (گه لى خودان ئيمانان گهر هه وه ژنبن ئيماندار ماركرن
 و پشتى هنگى بهردان بهرى كو هوين بچنه نقينا وان، نه قبا هه وه
 چ عيدهت ل سه ر وان نينه، نه قبا هه قى وان بدهنى و ب جوانى
 دهستان ژوان بهر بدهن).

و گهر هات و ژنا بهرداى يان ميړ ليړمى يا دووگيان بيت، ل
 وي دهمى عيدهت وى دى داوييا دووگيانيا وي بيت، خودى
 د قورئانيدا دبببببببب:

(وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجْلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ
 مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا)^(٩٣).

^(٩٢) قورئانا پيرؤز، سووره تا نه حزاب: (٤٩).

^(٩٣) قورئانا پيرؤز، سووره تا ته لاق: (٤).

واته: (و ئه و ژنن دووگيان ژفانى وان ئه وه كۆ بارى خۆ بدانن،
 و هر كه سى ته قوايا خودى بكه ت خودى دى كارى وى بۆ وى ب
 ساناهى كه ت).

ئه فه، و لى به لى عيده تا ژنا هاتيه سه بيكرن ل پهى وان
 فه گيرانن كه هشتينه مه ب ته نى ئيك عاده تا وييه، هر وه كى
 هاتيه فه گيران كۆ پيغه مبهرى (س) د سه بيين ئه وتاس خا
 گوتبوو: "كه س نه چي ته نفينا ژنه كا دووگيان هه تا بارى خۆ
 ددانيت، و نه ژى يا نه دووگيانه كى هه تا كۆ عاده ته كا وى
 دهيت" (۹۴).

هاتيه فه گيران كۆ پيغه مبهرى (س) نه چۆبوو نفينا خانما
 سه فييه هه تا كۆ ژ عاده تا خۆ پاقرنه بووى و بۆ وى حه لال
 نه بووى (۹۵)، و هه ژى گوتنييه كۆ پيغه مبهرى (س) ئه و راده ستى
 خانمه كى كربوو ب ناڤى ئوم سوله يم هه تا كۆ ل مالا وى ژ عاده تا
 خۆ پاقربووى (۹۶)، و هه روه سا پيغه مبهرى (س) ئه و ل هه مبهرى
 دوو هه لېزارتنان دانا بوو: يان ئيسلامى ژيبگريت و شوى ب

(۹۴) سنن أبى داوود، ۳ / ۴۸۶، رقم الحديث (۲۱۵۷).

(۹۵) بنيره: صحيح البخاري، ۵ / ۱۳۵، رقم الحديث (۴۲۱۱) والطبقات لابن
 سعد، ۱۰ / ۱۱۷.

(۹۶) بنيره: صحيح مسلم، ۱ / ۶۴۶، رقم الحديث (۱۴۲۷).

پيغهمبەرى (س) بکەت، يان ژى گەر بقیّت ئاينى خۆ يى بەرى (کۆ) يەھۆدييەت بوو) ژيگريت و پيغهمبەر (س) ل وی دەمی دی وی ئازاکەت هەتا کۆ بگە هیتە کە سوکارین خۆ. لی چونکی وی چ کە سوکارین وەسا ل ناڤ جوھییان نە مابوون، و وی بۆ پيغهمبەرى ژى (س) دیارکر کۆ بەرى ئەو وی بۆ ئیسلامی داخوازیکەت وی ژ ئیسلامی حەزکریبوو لەورا وی پيغهمبەر (س) و ئیسلام هەلبژارتن^(۹۷).

گۆمان تیدا نینە کۆ ل دەستپیکى دلی خانما سەفییه یی ژ نەقیانا پيغهمبەرى (س) تژی بوو، و هەلبژارتنا وی ژى بۆ ئیسلامی ل هەمبەرى ئازاکرنا وی و زفرینا وی بۆ ناڤا کە سوکارین وی ژ نە چارییا وی بوو، چونکی وی کەسەکی وەسا د ناڤا هۆزا خۆدا نە مابوو و چارەنقیسی جوھییان ژى ل گزیرتە یا ئەرەبی یی نە دیار و مژاوی بوو. هەژى گۆتنيیه کۆ جوھییین مەدینە حی ل سەر سی قوناغان هاتبوونە دیپۆرتکرن، و ئەوین رەڤین و چۆینە خەبەر یی ژى د شەپری خەبەر ییدا هاتنە رامالین، لی بە لی پيغهمبەرى (س) بەر دەوام داخوازییا لیبوورینی ژ خانما سەفییه دکر و بۆ وی شەرۆڤە دکر کا بابی وی چەند خرابی ئینابوونە سەری وی و چەند نەقیانا وی کریبوو دلی خۆ و چاوا ئەرەب هەمی هاندان

^(۹۷) الطبقات لابن سعد، ۱۱۹/۱۰.

دا کۆ شه پړی وی بکه ن، و هؤسا به ره به ره دلی وی ل پیغه مبه ری
(س) نه رم بوو^(۹۸).

یا راست پیغه مبه ری (س) بزافد کرب فی هه فزینییی خو
نیژیکی دلی جو هییان بکه ت، لی وه کی دیرۆک فه دگتیریت فی چه ندی
سه رنه گرت و دوژمنکاری د ناقبه را جو هی و موسلماناندا هه ری یا
به رده وام بوو.

■ جو هیرییه بنت نه لحارس:

ژنه کا جوان و به ده و بوو، کچا نه لحارس بن نه بی زیراری
بوو، مه زنی ئویجاخا به نو نه ل موسسته لق. د شه ره کی ئویجاخا
واندا ب دژی موسلمانان میړی وی هاته کوشتن و نه و د گه ل
چه ندین ژنن دی ژ ئویجاخا وان بوونه سه بی و که قتنه له پین
موسلمانان^(۹۹). ئویجاخا وان هه قبه یمانا نه بو سو فیان سی بوو ب
دژی موسلمانان^(۱۰۰)، جاب گه هشته پیغه مبه ری (س) کۆ نه ویین

^(۹۸) صحیح ابن حبان، ۶۰۷/۱۱، رقم الحدیث (۵۱۹۹).

^(۹۹) الطبقات لان سعد، ۱۱۳/۱۰.

^(۱۰۰) البداية والنهاية، ۲۰۹/۸.

ئامادە باشيىن خۆ دكەن دا كۆ ھېرشى موسلمانان بكەن لە ھورا
پېغەمبەر (س) ب ئارتىشا خۆفە دەر كەفتە بەراھىيا وان^(۱۰۱).

پېغەمبەرى (س) سەبى دابەشكرن و خانما جوھيرىيە بۆ
پشكا زەلامەكى، رابۆ وى گرىبەستەك ژ بۆ ئازاكرنا خۆ د گەل وى
زەلامى چىكر، وقەستا پېغەمبەرى (س) كر و گۆتى: ئەز
جوھيرىيە مە كچا مەزنى ھۆزا بەتۆ ئەلموستەلق ىمە، و تۆ
دزانى كا چ ھاتىيە سەرى من، و من گرىبەستەكا د گەل خودانى
خۆ چىكرى ب وى ھىقيى دا كۆ رزگار بىم ئەقجا ھارىكارىيا من
بكە. پېغەمبەرى ژى (س) گۆتى: ما تە باشتر ژ وى چەندى
نەقتى؟ وى گۆت: چ تىشتە؟ پېغەمبەرى (س) گۆتى: تە ژ خودانى
تە بكرم و ئازابكەم و تە ل خۆ ماربكەم؟ وى بەرسقدا: بلا ئەى
پېغەمبەرى خودى. و دەما پېغەمبەرى (س) ئەو ژ خودانى وى
كرى و ئازاكرى و ماركرى ھەر موسلمانەكى سەبىيە كا قى ھۆزى
كەقتىيە لەپى وى سەبىيا خۆ رزگار كر و بەردا و گۆت: خزمىن
پېغەمبەرىنە، چاوا بىمىن ئىخسىر، و ھۆسا ھژمارە كا مەزن
ژ سەبىيان وى رۆژى ھاتە ئازاكرن^(۱۰۲).

(۱۰۱) البداية والنهاية، ۶ / ۱۸۲.

(۱۰۲) بۆ نموونە، بىنيرە: الطبقات لابن سعد، ۱۰ / ۱۱۳، سىر أعلام النبلاء،

۲ / ۲۶۵ و البداية والنهاية، ۶ / ۱۸۹-۱۹۰.

دبیژن: پیغهمبهری (س) خانما جوہیریہ ئازاکر و مارکر
 و نہختی وی کرہ ئازاکرنا ہر مہملوکہکی ژ ھوژا بہنق
 ئەلموستەلق ی^(۱۰۳).

ھەژێ گۆتنبیہ کۆ بہنق ئەلموستەلق ئویجاخەکا ھوژا
 خوزاعە یی بوو، و ھەقپەیمانین ئەبۆ سوفیان ی بوون ب دژی
 موسلمانان، و ب قی ھەقژینییی چەپەری ئەبۆ سوفیان ی
 شکەستنەکا مەزن خوار و باندۆرەکا ئەرینیا ب ھیزل سەر
 رەوشا ئیسلامی وەکی بانگەوازی کر.

■ مارییہ ئەلقوبتییہ:

پشتی پیغهمبهری (س) کەمپینەکا بانگەوازیی ئەنجامدای
 و تیدا مەکتووین خۆ ئاراستە ی شاھ و میرین دەر دۆران کرین،
 موقەوقەس ی مەزنی ئەسکەندەرییہ یی ژێ نامەیا پیغهمبهری
 (س) وەرگرت و خواند و مەرھما وی تیگەھشت و ریزەکا مەزن ل
 ھەلگری نامەیا وی گرت و کەرھما خۆ نیشاندا. وەکی ریزلینان
 بۆ پیغهمبهری (س) و نامەیا وی، موقەوقەس ی دوو کەنیزەکین
 بہاگران د ناڤ میسریدا: خانما مارییہ و خویشکا وی سیرین،

^(۱۰۳) بۆ نموونە، بنیرە: الطبقات لابن سعد، ۱۱۴/۱۰ و سیر أعلام النبلاء،

و د گەل ھندەك مالّ و زینەتی، دانە د گەل ھەلگرتی نامەیا
پێغەمبەری و ھەکی دیاری بۆ پێغەمبەری (س) ھنارتن،
و پێغەمبەری (س) ھەکی کەنیزەك خانما مارییە بۆ خوۆ ژینگرت،
و کورپی وی ئیبراھیم بۆ وی ئینابوو سەر دونیایی^(۱۰۴).

ھەلبەت پێغەمبەری (س) نەدقییا دیارییا موقەوقەس سی
رەتبەكەت، نەخاسمە پشتی وی ریزا وی ل ھەمبەری ئیسلامی
دەربەری، و دەیتە فەگێران کۆ دلّ وی گەلەك گەقتبوو ئیسلامی لی
نەدشییا وی چەندی ژ بەر خەلكی مەملەكە تا خوۆ ئاشکرا بەكەت.

■ مەیمۆنە بنت ئەلحارس:

ئەو داوی ژن بوو پێغەمبەری (س) ھەقژینی د گەل پێكئینای
و چۆیە نقینا وی، ل سالّا (۷) سی مشەختی مارکریوو^(۱۰۵). ئانکۆ
ھاتییە فەگێران کۆ پێغەمبەری (س) پشتی وی ژنی ژن مارکرینە،
لی ژ بەر چەند ئەگەرین جۆر بجۆر بەری بجیتە نقینین وان ھەقژینی
د ناقبەرا واندا ھەلۆەشیایە و بدای وی ھاتییە.

پشتی پێغەمبەر (س) و ھەقالین خوۆ سالّا (۶) سی مشەختی
ژ پێكھاتنا حودەیبییە حیّ زقرین، ل پەی مەرچین پێكھاتنی

^(۱۰۴) بۆ نموونە، بنیرە: الإصابۃ فی تمييز الصحابة، ۳۱۱-۳۱۰/۸.

^(۱۰۵) بۆ نموونە، بنیرە: الإصابۃ فی تمييز الصحابة، ۳۲۳/۸.

بريار ئو بوو كۆ سالال دويقدا بچيته عومرى ل مهككه هـ سى و ب
 تهنى سى رۆزان لى بمينيت. دهما پيغه مبهرى (س) خو به رهه فكري
 كۆ ب مه ره ما عومرى قه ستا مهككه هـ سى بكه ته فه، بهرى كۆ
 ژ مه دينه سى ده ربكه قيت دوو زه لام هنارتنه مهككه هـ سى ل نك
 مامى خو ئه لعه بباس سى دا كۆ خانما مه يمونه بو وى بخوازن، كۆ
 هه ژى گوتنييه خانما مه يمونه دشا مامى پيغه مبهرى بوو (س)، لى
 وهكى ده يتته فه گيران ئاريشه يه ك بو وان هه ردوو زه لامان ب ريغه
 چيدبيت و نه شيان بچنه مهككه هـ سى هه تا كۆ پيغه مبهر (س) ب
 خو گه هشتيه مهككه هـ سى و پيغه مبهرى (س) خانما مه يمونه
 ژ مامى خو ئه لعه بباس سى خواست و ئه و ژى رازيبوو و دايى^(۱۰۶).

پيغه مبهرى (س) نيازبوو ب ريكا قى خزمانى لى خه لكى
 مهككه هـ سى ل ئيسلامى نهرم بكه ت و ب به هانه يا وى چه ندى پتر
 ژ سى رۆزان ل مهككه هـ سى بمينيت ئه گه ر هات و قوره يش رازيبوو،
 له ورا ژى ده ما كۆ رۆزا سيى هاتى قوره يشى كابرايه ك
 ته كليفر كۆ پيغه مبهرى (س) ل دويف پيكه اتنا حوده يبييه سى
 ژ مهككه هـ سى ده ريخيت، و ده ما ئه و كابرا هاتى و داخوازي
 ژ پيغه مبهرى (س) كرى كۆ ل دويف مه رجين پيكه اتنى
 ژ مهككه هـ سى ده ربكه قيت، پيغه مبهرى (س) گوتى: "ما چيه

(۱۰۶) بنبره: الإصابه في تمييز الصحابة، ۸ / ۳۲۲ وما بعدها.

گەر هوین بهیلن ئەز شەھیانا خۆ د ناڤا هەو هەدا بکەم و خوارنەکی
 ژێ چیکەین و ب هەڤرا بخوین؟"، لێ نوینەری قورەیشی رازی
 نەبوو و گۆتە پیڤەمبەری (س): "مە خوارنا تە نەڤیت،
 دەربکەڤه" (۱۰۷). و هۆسا پیڤەمبەر (س) ل دویف مەرجین
 پیکهاتنی ژ مەککە هـی دەردکەڤیت و پاشی بویکا وی بۆ دەڤتە
 ڤه گواستن.

✓ ئەگەرەکی گریڤای زانین و فیڕکرنی:

فره ژنیا پیڤەمبەری (س) بۆ ئەگەری وی چەندی کۆ ژێدەرین
 راستەقینە و باوەریپیکری بۆ پیزانینن فیهی پەیدا بن،
 ب مەرەما وی ئیکێ کۆ سوننەت و رینما و ریکین دروستین
 فیهی ئیسلامی بۆ خەلکەکی ژ ناڤا مالاً پیڤەمبەری (س)
 ڤه گوهیزنه ژدەرڤه. واتە: هەڤژینین پیڤەمبەری (س) بوونه
 ئالاقین پەيوەندیی د ناڤهرا پیڤەمبەری (س) و موسلماناندا ب
 گشتی و ژنن موسلماناندا ب تاییهتی، چونکی ب ریکا هەڤژینین
 پیڤەمبەری ڤان موسلمانان (زەلام و ژنان) پرس و ئاریشهیی خۆ
 یین ئایینی دگهاندنە پیڤەمبەری (س) و بەرسڤ ب ئەمانەت بۆ
 خۆ دستاندن، نەخاسە ئەو پرس و ئاریشهیی گریڤای لایهنی

(۱۰۷) سیرة النبی (ص) لابن هشام، ۳/ ۳۸۴.

شهرمی کۆ ژنښن موسلمان شهرم دکر ئیکسهر و روی ب روی
 ئاراسته ی پیغه مبهری (س) ب خو بکهن، مینا وان پرس
 و ئاریشه یین گریډای کاری نقینی و عادهت و دووگیانییی.

ئهم دکارین بیژین کۆ هه قژینین پیغه مبهری (س) بو خه لکی
 موسلمان وهکی ژیده رهکی بوون، ئه وه رده م ژ بو وان پرسین
 گریډای ئایینی فه دگه ریانی، ئه فجا چ گریډای لایه نی فیهی بن یان
 قورئانی یان ژ ی فه رموده یان، چونکی ئه و نیژیکترین که س بوون
 بو پیغه مبهری (س) و دیده قانین هه ر تشته کی بوون کۆ جاره کی
 ل جزوورا وی یان ژ ی د مالین و یغه رویدابیت. له ورا ژ ی خودی
 د قورئانیدا فه رمانا وان دکر کۆ ئه و هه ر گریډای مالین خو بمینن
 و هایداری هه ر تشته کی بین کۆ ژ لای پیغه مبهریغه (س) د مالین
 واندا بهیته گۆتن و کرن. خودی د قورئانیدا دبیزیته وان:

(وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ
 الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ
 الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا، وَادْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ
 مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا)^(۱۰۸).

واته: (و د مالین خوډا بمینن و جوانییا خو دهرنه ئیخن وهکی
 جاهلیه تا بهری و نقیژی بکهن و زه کاتی بدن و گوهدارییا خودی

^(۱۰۸) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزاب: (۳۳-۳۴).

و پیغه مبهری وی بکن، ب راستی خودی دقیت قریژی ژ خودانین
قی مالی ببهت و هه وه ب ئاوايه کی باش پاقریکهت، و بیننه بیرا
خو وان ئایه تین خودی و ئه و حکمه تا د مالین هه وه دا دهینه
خواندن، ب راستی خودی یی هاریکار و شاره زایه).

ئیمامی ته بهری د رافه کرنا خودا دبیزیت:

".. خودی دبیزیته هه قزینین پیغه مبهری خو (س): بیرا خو
بیننه وی که ره ما خودی د گه ل هه وه کری، کو هوین کرینه
د هنده ک خانیا نقه ئایه تین خودی و حکمه تیدا دهینه
خواندن، ئه فجا سپاسیا خودی بکن ژ بهر وی چه ندی، و همددا
وی بکن ل سه ر وی یه کی ... و مه رهم ژ (حیکمه تی) ئه و
ئه حکامین ئایینی خودینه ئه وین بو پیغه مبهری خودی ب وه حییی
هاتینه خوار کو قورئان پی نه هاتبیته خوار، کو مه رهم ژ
سوننه ته" (۱۰۹).

ئیمامی ئیبن که سیر د رافه کرنا فان ئایه تاندا دبیزیت:

".. واته کریاری ب وی بکن ئه و خودی بو پیغه مبهری خو
د خانییین وه فه دئینیته خوار ژ کتیب و سوننه تی.. و بیرا خو ل
قی که ره می بینن ئه و هوین پی هاتینه تایبه تکرن ژ ناقا
خه لکه کی، کو وه حی، ژ ناقا هه می خه لکی، د خانییین وه فه

(۱۰۹) تفسیر الطبری، ۱۷۸/۶-۱۷۹.

دهيتته خوار، و عايشه يا كچا نه لسديق سى ژه ميان فتره ب
 قى كه رمى.. چونكى وهى بو پيغه مبرى خودى (س) د نقينين
 هيچ ژنه كا ويدا نه هاتيه خوار ژ بلى وى نه بيت هر وهى (س)
 گوتى..^(۱۱۰).

بو نمونه: نه و فرموده يين خانما عايشه فه گيرين دگه نه
 (۲۲۱۰) فرموده يان، و نه وين خانما نوم سه له مه فه گيرين
 دگه نه (۳۷۸) فرموده يان، و نه وين خانما سه فيه فه گيرين
 دگه نه (۱۰) فرموده يان، و نه وين خانما جوه يرييه فه گيرين
 (۷) فرموده بوون^(۱۱۱).

نه فه، ب كورتاسى نه و نه گهر بوون نه وين رولين خو
 د فره ژنيا پيغه مبردا (س) گيرين، و ريبازا زانستيا هه فچرخ
 رى ناده ته مه نه م ب زهنييه تا خو يا نه قرو قى ديارده يا ديروكى
 هه لبسه نكينين و بريارى ل سهر بده ين، لى به لى دبيت نها كه سه ك
 پرسيار بكه ت: ناي ا گهر نه يا ره وا بيت نه م ناميره ت و ته رازوين
 خو يين هه فچرخ ببه ين و بچينه قى سهرده مى كيشان و پيقانى
 پى بكه ين، پا چما يا ره وايه نه م ل په ي ريبازه كا زانستيا
 هه فچرخ سهرده ريى د گه ل قى مژارا ديروكى بكه ين؟

^(۱۱۰) تفسير ابن كثير، ۴۱۵/۶.

^(۱۱۱) بنيره: سير اعلام النبلاء، ۱۳۹/۲ و ۲۱۰ و ۲۳۸ و ۲۶۳.

چما ئامیرهت و تەرازویین ھەقچەرخ نابن بەینە بکارئینان، لی
 بەلی دروستە ئەم ریبازا زانستیا ھەقچەرخ بکاربینن؟
 ل قیری من دقیت بیژم کۆ پەیفە (ھەقچەرخ)، ئەوا مە ل
 ھەردوو جھان بکارئینای، ئەو ھە ئالۆزیی چیدکەت. مە ل جھەکی
 گۆت: (نەیا پەواپە ئەم ئامیرهت و تەرازویین خۆ یین ھەقچەرخ
 ببەین و بچینە فی سەردەمی کیشان و پیقانی پی بکەین)، و ل
 جھەکی دی مە گۆت: (یا پەواپە ئەم ل پە ی ریبازا زانستیا
 ھەقچەرخ سەردەریی د گەل فی مژارا دیروکی بکەین). یا راست
 دەما ئەم دبیژن (ریبازا زانستیا ھەقچەرخ) پامانا وی ھیچ ئەو
 نینە کۆ (ئامیرهت و تەرازویین مە د ھەقچەرخن)، بەلکۆ ب تەنی
 پامانا وی بەرچاقو ھەرگرتنا وان پرنسپیانە ئەوین زانستا
 ئانترۆپۆلۆژیا یا جفاکی بۆ ھەر لیکۆلەرەکی ددانیت.

ریبازا زانستیا ھەقچەرخ ری ب مە نادەت ئەم ئامیرهت
 و تەرازویین خۆ یین ھەقچەرخ بۆ مژارین دیروکی بکاربینن. بەلکۆ
 ب تەمامی بەرھەقازی فی چەندی، ریبازا زانستیا ھەقچەرخ
 ریبازەکا لۆژیکە و مە نەچار دکەت ئەم ب ئاواپەکی بەرناقل
 سەردەرییا مژارین دیروکی و کەقنار بکەین. ھەقچەرخیا فی
 ریبازی نە د ھەقچەرخیا ئامیرهت و تەرازویین ویدایە، بەلکۆ
 ھەقچەرخیا وی یا د وی ئیکیدا کۆ د دەمین کەقناردا زانا
 و لیکۆلەر نکاریبوون چ ریبازین زانستی بۆ سەردەریکرنا مژارین

که قنار بدانن، به لکو وان ب ههست و سووزین خو سه ره ده ری
 د گه ل مزارین دیرۆکی دکرن، و ل په ی ئاکسیۆمین خو بوویه رین
 که قنار دنرخاندن، لی زانا و لیکۆله رین هه قه رخ نه ق ئیکه ب
 شاشی دا زانین، وان پیداکیری ل وی چه ندی کر کو پیدقییه
 لیکۆله ب جان و جهسته یین خو قه بچیه سه ره ده می بوویه ران
 و ب پیقه رین ژینگه ها وی رۆژی کیشان و پیقانین خو بکه ت هه تا
 کو نه و نه نجامین نه و بگه هیتی پتر د به رئاقل و لۆژیک بن. واته:
 هه قه رخیا قی ریبازی یا د وی چه ندیدا کو ب ته نی ل قی داوییی
 زانا و لیکۆله ر شیاینه بگه هه وی زهنیه تی نه وا زانا و لیکۆله رین
 که قنار نه شیاین بگه هنی و هزری تیدا بکه ن.

فره ژنیا پیغه مبه ری (س) دیارده یه کا گه له کا سه یر و سه مه ره
 بخو قه گرتبوو، نه و ژی دیارده یا (مافی ژینگرتنی) بوو، نه و مافی
 خودی ب هه قژینین پیغه مبه ری (س) به خشی. مه ره م ژفی مافی
 نه و بوو کو خودی فه رمانا پیغه مبه ری (س) کر نه و مافی بده ته
 هه قژینین خو گه ر وان بقیت بهینه به ردان و سه رپاستکرن و بو خو
 ل ژیانه کا دی بگه رن، یان ژی گه ر وان بقیت هه ر بمینن هه قژینین
 پیغه مبه ری (س) و ل ژیر چه نگی وی بمینن، لی ب مه رجه کی کو
 هه ر ده می وان هه قژینیا پیغه مبه ری (س) ژینگرت دقیت نه و
 پابه ندی هنده ک ریسا و رینمایان ببن کو خودی ژنوی دی بو وان
 دانیت، و پیدقییه نه و پیگرییی پیبکه ن و نابیت پشتی هنگی نه و

ب ئه گهری ژان ریسا و ریښمایان گازنده یان ژکه سه کی بکه ن،
چونکی ئه و دی بیته هه لبرارتنا وان.

خودی فهر زانی کو ئه و مافی ژيگرتنی ب وان ببه خشیت ژ بهر
دوو ئه گهران:

۱. دبیت ژنه کی ژ وان ل ژیر ره وشه کا دهروونی یان کاودانه کی
جفاکی یان دۆخه کی نه ئاسایی شوی ب پیغه مبهری (س)
کربیت و پاشی په شیمان ببیت، لی نه شیا بیت پشتی هنگی
په شیمانیا خو ده ربیریت و لیقه ببیت.

۲. خودی دقیا هنده ک ریسا و ریښماین نوی بو هه ژینین
پیغه مبهری (س) بدانیت، هنده ک ئه رک و مافین نوی بو وان
پهیره و بکه ت، ئه قجا وه کی لوژیک دقیت بهری نه نجامدانا فی
چندی مافی ژيگرتنی ب وان بهیته به خشین، چونکی وه ختی
ئو ب هه ژینیا پیغه مبهری (س) رازیووین ئه ژ ریسا
و ریښمایه نه هاتبوونه دانان، لی نها و پشتی ئه ژ ریسا
و ریښمایه دهینه دانان وان دی مافی هه لبرارتنی هه بیت و گهر
هات و وان بریاردا ل بن چه نگی پیغه مبهری (س) بمینن یا
پیدقییه ل سهر وان ئه و پیگریی ب ژان ریسا و ریښماین
نوی بکه ن و پشتی هنگی وان مافی گازنده کرنی نابیت
چونکی ئه و دی بیته هه لبرارتنا وان.

گوومان نینه کو ئەو دیاردهیه دەمهکی هۆسا که قناردا
 تشتهکی مه زن بوو، دبیت چ زه لاما ن د دیروکیدا خو د گه ل ژنینه
 خو نه ئیخستبیته هه لوه ستهکی ب قی رهنگی یان ژی مافهکی
 هۆسا ب هه قژینین خو نه به خشبیت و چا فه ری بریارا وان مابیت،
 کا ژنوی ئەو دی جار ه کا دی وی هه لبرژنه فه یان ژی دی بو خو
 ل دویری وی و ریسا و رینمایین وی ل ژیا نه کا دی گه رن، نه خاسمه
 گه ر گاران تی بو بهیته دان کو چ مه ترسی ل سه ر ژین و ژیارا وان
 نابیت ده ما ئەو داخو ازیا به ردانی ژی دکه ن.

خودی فه رمانا پیغه مبه ری (س) کر کو ئەو مافی ژیگر تنی ب
 هه قژینین خو ببه خشیت ده ما گو تی:

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ إِن كُنْتُمْ تُرِيدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا
 فَتَعَالَيْنَ أُمْتَعَنَّ وَأَسْرَحْنَ سَرَّاحًا جَمِيلًا، وَإِنْ كُنْتُمْ تُرِيدْنَ اللَّهَ
 وَرَسُولَهُ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا
 عَظِيمًا) (١١٢).

واته: (ئهی پیغه مبه ر تو بیژ هه قژینین خو: گه ر هه وه ژیا نا
 دو نیا یی بقی ت و جو انیا وی و هرن دا مار هیا هه وه بده مه هه وه
 و هه وه ب جو انی به ر بده م، و گه ر ژی هه وه خودی و پیغه مبه ری

(١١٢) قورئانا پیروژ، سووره تا ئەحزاب: (٢٨).

وی و مالاً ئاخره تی بقین، ب راستی خودی بۆ یین قه نجکار
ژ هه وه خه لاته کی مه زن یی به ره ه فکری).

هه لېژارتن یا روهن و ئاشکرایه: یان مان یان ژ ی بهردان، لی
هه لبهت گه ر هات و وان داخواییا مانی کر دقیت پیگریی ب ریسا
و رینمایین نوی ژ ی بکه ن، و گه ر ژ ی وان داخواییا بهردانی کر چ
گونه ه ل سه ر وان نامینیت و وه کی هه ر ژنه کا موسلمان دی
به رده و امییی دهنه ژیا نا خو، ب ته نی ئه و دی که فنه ژده رفه ی
بازنه یا وان ریسا و رینمایین نوی ئه وین دی خودی بۆ هه قژینین
پیغه مبه ری (س) دانیت. هه ژ ی گو تنیی ه کو پشتی ئه و دهینه
بهردان وان مافی هه ی وه کی هه ر ژنه کا موسلمان د گه ل زه لامه کی
دی به رده و امییی بده نه ژیا نا خو.

خودی بۆ هه قژینین پیغه مبه ری (س) دیارکر کو هه ر ئیکا
هه قژینیا پیغه مبه ری (س) ژییگریت دقیت ب فان ریسا و رینمایین
نوی و تایبهت رازی ببیت:

۱. گه ر هات و ئه و مانه ل سه ر به ختی پیغه مبه ری (س) دی خودی
خه لاته کی مه زن ل ئاخره تی ب وان به خشیت. خودی گوته
وان:

(وَإِنْ كُنْتُمْ تُرِيدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْدارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا) (۱۱۳).

واته: (و گهر ژى هه وه خودى و پيغه مبهرى وى و مالا ناخره تى بقين، ب راستى خودى بو بين قه نجكار ژ هه وه خه لاته كى مه زن يى به ره فكري).

۲. گهر وان گونه هه كا گریدای نامويسى كر دى سزايى وان ل ناخره تى يى دوو جاركى و دووقات بيت ل هه مبهرى سزايى هر ژنه كا دى يا موسلمان كو هه مان گونه هه بكه ت. خودى گوته وان:

(يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا) (۱۱۴).

واته: (ئهى ژنين پيغه مبهرى هر ئيكا ژ هه وه گونه هه كا ناشكرا بكه ت، كو گریدای نامويسى بيت، دى دوو جاركى هيت هه شكه نجه دان، و نه فه ل سه ر خودى تشته كى ب سانا هيبه).

۳. گهر وان كار هه كى خيى كر دى خه لاتى وان ل ناخره تى يى دوو جاركى و دووقات بيت ل هه مبهرى خه لاتى هر ژنه كا دى يا موسلمان كو هه مان كارى خيى بكه ت. خودى گوته وان:

(۱۱۳) قورئانا پيرۆز، سووره تا نه حزب: (۲۹).

(۱۱۴) قورئانا پيرۆز، سووره تا نه حزب: (۳۰).

(وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا)^(۱۱۵).

واته: (هەر ئیكا ژ هه وه گوهدارییا خودی و پیغه مبهری وی بکهت، و کریارین قهنج بکهت، خه لاتی وی دی دوو جارکی دهینی، و مه بو وی رزقه کی باش یی به ره فکری).

۴. ئەو وه کی چ ژنن دی یین موسلمان نین، نه مازه د وان کریارین گریدای ناموسی و سه ره ده ریکرنا زه لاماندا (خوب ئاخفتنی ژی). واته: نابیت ئەو پیکگرتنی د ناقبه را خو و چ ژنن دی یین موسلمان بکهن، چونکی دقیت ئەو چاقلیکریین هه می ژنن موسلمان بن. خودی گوته وان:

(يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا)^(۱۱۶).

واته: (ئهی ژنن پیغه مبهری هوین نه مینا هەر ژنه کینه، گهر هه وه ته قوا خودی کرب ده نگه کی نازک نه ئاخفن، ئەو که سی خرابی د دلیدا هه ی دی تاماییا خو به ته هه وه، و ئاخفتنه کا خیری باخفن).
 ۵. گهر بو ژنن موسلمانان هه بیت ده ریکه فن و کاره کی ژی ژده رفه ی مالین خو بکهن، لی یا پیدقییه ژنن پیغه مبهری (س)

^(۱۱۵) قورئانا پیروژ، سووره تا ئەحزاب: (۳۱).

^(۱۱۶) قورئانا پیروژ، سووره تا ئەحزاب: (۳۲).

ب مالین خوڤه دگریدای بن و هند چاڤی وان ل دهرکه قتنا
 نه بیت، و ههروهسا پیدقییه ئه و گهلهک دویری هه
 روخسارهکی رويساتییی بن چونکی پیدقییه ئه و بو رهوشت
 و دههمانپاقرژییی نمونه بن. خودی گوته وان:

(وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ
 وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ
 أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا) (۱۱۷).

واته: (و د مالین خوڤا بمینن و جوانیا خو دهرنه ئیخن وهکی
 جاهلیه تا بهری و نفیژی بکن و زه کاتی بدن و گوهدارییا خودی
 و پیغه مبهری وی بکن، ب راستی خودی دقتی قریژی ژ خودانین
 قی مالی ببهت و هه وه ب ئاوایهکی باش پاقریکهت).

6. دقتی ئه و ئاگه هدراری وان نایهت و په ند و حکمه تان بن ئه وین
 د مالین واندا ژ لای پیغه مبهریقه (س) دهینه خواندن
 و گوتن. خودی گوته وان:

(وَأذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
 لَطِيفًا خَبِيرًا) (۱۱۸).

(۱۱۷) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزب: (۳۳).

(۱۱۸) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزب: (۳۴).

واته: (و بیننه بیرا خو وان ئایه تین خودی و ئه و حکمه تا
د مالین هه وه دا دهینه خواندن، ب راستی خودی یی هاریکار
و شاره زایه).

۷. پیغه مبه ری ئازاده یا وی دقیت دی شه فا وی پاشنیخیت و یا
وی دقیت دی شه فا وی پیشنیخیت، و یا شه فا وی ژی نه بیت
گهر وی قییا دی چپته نفینا وی، واته: پیغه مبه ر نه یی پیگره
کو شه فا و روژین خو د ناقه را واندا دابه شبکه ت. خودی بو وان
دیارکر:

(تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ
عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ
بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا)^(۱۱۹).

واته: (یا ته بقیت - ژهه قزینین خو - شه فا وی گیرۆ بکه و یا
ته بقیت شه فا وی بینه پیش، و یا ته بقیت خو شه فا وی ژی نه بیت
تو دکاری بچییه نفینا وی، چ گونه ه ل سهر ته نینه گهر تو فی
چه ندی بکه ی، ئه فا چه نده دی پتر وان که یفخۆشکه ت و ب خه م
ناکه قن و دی رازیبین ل سهر ئه وا تو دده یه وان هه میان، و خودی
دزانی ت کا چ د دلین هه وه دا هه یه، خودی یی زانا و بیهنفره هه).

^(۱۱۹) قورئانا پیروژ، سووره تا ئه حزاب: (۵۱).

۸. هر زه لاهه كى د گهل وان بپه يقيت يا پيدقييه ل پشت
 په رده يه كى (حجابه كى) د گهل وان بپه يقيت و نابيت نه و
 پشتى پيغه مبهرى (س) شويكه ن هه تا مرنى. خودى ديسان
 بو وان خوياكر:

(وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ
 لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنكِحُوا
 أَرْوَاجَهُنَّ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا)^(۱۲۰).

واته: (و هر گاه هوه هه وجه ييه ك ژ هه قژينين پيغه مبهرى
 خواست ل پشت په رده يه كى د گهل وان بپه يقن، نه فه بو دلين هه وه
 و دلين وان پاقرتره، و بو هه وه نابيت هوين نه زيه تا پيغه مبهرى
 خودى بده ن و ب هيچ ناوايه كى نابيت هوين هه قژينين وى پشتى
 وى ماريكه ن، يا راست نه ف چه نده ل نك خودى تشته كى مه زنه).

پشتى خودى نه ف ريسا و رينمايين نوى بو هه قژينين
 پيغه مبهرى (س) دانانين و نه رك و مافين وان دووباره ريكخستين
 و ده ستنيشانكرين نه و نازادكرن يان پيغه مبهرى (س) ژيگرن يان
 ژى خو ژى بده نه بهردان.

نيمامى نيين كه سير د رافه كرنا خودا دبيژيت:

^(۱۲۰) قورئانا پيروز، سووره تا نه حزاب: (۵۲).

.. "ئەقە فەرمانەكە ژ خودی بۆ پیغەمبەری وی (س) کو ئەو
 هەلبژارتنی بدەتە ژنێن خو یان وی بهیلن و قەستا ئیکی دی ژ بلی
 وی بکەن هەتا ژيانا دونیایی و خوشییا وی ل نک وی ببینن، یان
 ژى هەدارى ل سەر وی ژيانا بەرتەنگ بکەن ئەوا ل نک وی هەى
 و دى خەلاتەكى باش وان ل دەق خودى هەبیت، ئەقجا رازیبوونا
 خودى ل وان بیت وان خودى و پیغەمبەر و مالا ناخرەتى هەلبژارتن،
 و خودى پشتى هنگى بۆ وان خیرا دونیایی و بەختە وەرییا ناخرەتى
 فیکرا خرفە کرن" (۱۲۱).

پشتى قى فەرمانا خودى، پیغەمبەر (س) هات و ژ هەقژینا خو
 خانما عائیشە دەستپیکر و گوتی: ئەز دى تشتەكى بیژمه تە، ئەز
 حەز ناکەم تو لەزى بکەى و چ بەرسقان بەدى هەتا تو پرسىارا
 دەبیابین خو نەکەى؟ و هەردوو ئایەتین تاییەت ب ژيگرتنیقە بۆ
 خواندن، ئینا خانما عائیشە هەر ئیکسەر گوتی: هەلبەت من خودى
 و پیغەمبەر و مالا ناخرەتى دقین، و پیدقى ژى ناکەت ئەز پرسىارا
 دەبیابین خو بکەم. پشتى ژ نک خانما عائیشە دەرکەفتى ل سەر
 مالین هەمى هەقژینین خو گەرییا و پرسىارا وان کر و بەرسقا خانما

(۱۲۱) تفسیر ابن کثیر، ۶/ ۴۰۱.

عائیشه ژى بۆ وان گۆت، وان ژى گۆتى: ئەم ژى ھەر وى دېيژىن
يا عائیشه حىي گۆتى^(۱۲۲).

دېيژن: ل وى دەمى خودى ئەف مافە داىە ھەقژىنئىن پىغەمبەرى
(س) نەھ ژن ل سەر بەختى وى بوون، پىنج ژ قورەيش ى
بوون: عائیشه و حەفسە و ئوم حەيببە و سەودە و ئوم سەلەمە،
و ھەروەسا: سەفییە و مەيمۇنە و زەينەب بنت جەحش
و جوەيرىيە ژى^(۱۲۳). لى ھەمىيان پىغەمبەر (س) ھەلبژارت و ب
رئسا و رىنمايىن نوى رازىبوون.

پشتى ھەر نەھ ژنىن پىغەمبەرى (س) خودى و پىغەمبەر
ژىگرتىن خودى خەلاتەك ب وان بەخشى كۆ ئەو ژى ئەو بوول سەر
پىغەمبەرى (س) ھەرامكر كۆ ئەو چ ژنىن دى ماربەكەت پشتى وان
ئەو ھەلبژارتى، ھەروەسا ل سەر وى ھەرامكر ژى كۆ ئەو ھندەكئىن

^(۱۲۲) بۆ نمونە، بنیرە: صحيح البخاري، ۱۱۷/۶، رقم الحديث (۴۷۸۵)،
صحيح مسلم، ۶۷۹/۲، رقم الحديث (۱۴۷۵)، صحيح الترمذي، ۲۶۵/۵،
رقم الحديث (۳۲۰۴)، تفسير ابن كثير، ۴۰۱/۶ وما بعدها وتفسير القرطبي،
۱۶۲/۱۳ وما بعدها.

^(۱۲۳) تفسير ابن كثير، ۴۰۳/۶.

ژوان بهر بدهت دا هنده کيڼ دی ل شوينا وان ماربکهت خو چه ند
ژنيڼ دی بکه فنه دلی وی^(۱۲۴)، خودی گوتی:

(لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ
حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا)^(۱۲۵).

واته: (نئیدی ژن بو ته د حلال نینن، و بو ته حلال نینه
تو ژنيڼ خو ب هنده کيڼ دی بگوهری خو چه ند شهیدایی
جوانییا وان بی - نانکو وان بهردهی و هنده کيڼ به دده وتر شوينا
وان بیني - ژ بلی که نیزه کيڼ ته نه بن، یا راست خودی ل سهر هر
تشتی چا فدیړه).

دبیژن: ل پهی فی نایه تی کا چاوا خودی ل سهر هه فژینیڼ
پیغه مبهری (س) هرامکر نه و پشتی مرنا وی شوی بکه نه فه،
وهسا - وهکی خه لاته ک بو وان - ل سهر پیغه مبهری ژی (س)
هرامکر نه و چ ژنيڼ دی پشتی وان بینیت. لی به لی ل پهی ژیدهرین
ئیسلامی ل داوییا ژيانا پیغه مبهری (س) جاره کا دی خودی ل سهر
حلال کره فه و دهستوری دایی نه و هیشتا ژنان ماربکهت گهر حه زا
وی ل سهر هه بیت. لی دهیته گوتن کو پشتی فان نه ه ژنان هیچ روی
نه دابوو پیغه مبهر (س) چوبیته نفینا ژنه کا دی پشتی مارکرنا

^(۱۲۴) تفسیر ابن کثیر، ۶/۴۴۷.

^(۱۲۵) قورئانا پیرۆز، سووره تا نه حزب: (۵۲).

وی. واته: پشتی فی چه ندی، پیغه مبهری (س) ژن مارکینه لی روی
نه دایه چوبیته نقینین وان.

ئیمامی ئیبین که سیر د رافه کرنا ئایه تا بووریدا دبیزیت:

"ئه ف ئایه ته وه کی خه لاتکرنه کی بو ژنن پیغه مبهری (س)
و رازیکرنه کی ژ وان هاتبوو خوار ژ بهر رهفتارا وان یا جوان، کو
وان خودی و پیغه مبهرو مالا ناخره تی ژیگرتن، ده ما کو پیغه مبهری
خودی (س) مافی هه لبرارتی دایی.. ئه فجا ده می وان پیغه مبهری
خودی (س) هه لبرارتی خودی ئه و ب وی ئیکی خه لاتکرن
کو پیغه مبهر بهس بو وان بیت، و ل سهر وی ژی حه رامکر کو ئه و
ژ بلی وان چ ژنن دی ماربکه ت یان وان ب هنده کین دی
بگوهریت... لی پاشی خودی جاره کا دی قه ده غه کرن د فی چه ندیدا
نه هیلا و بو وی حه لالکر کو ئه و هه فزینییی بکه ت، لی چ تشتی هوسا
پشتی هنگی ژ وی پهیدا نه بوو، دا کو مننه تا پیغه مبهری خودی
(س) ل سهر وان بیت"^(۱۲۶).

واته: خودی فییا جاره کا دی پشتی فی ئایه تی دهرگه می
هه فزینییی بو پیغه مبهری (س) فه که ته فه، هه تا کو نه ئینانا
پیغه مبهری (س) بو ژنه کا دی وه کی قه نجییه ک و مننه ته کی ل سهر
هه فزینین وی یین که فن بهیته هژماری، لی یا راست ژی ده ما ئه م

^(۱۲۶) تفسیر ابن کثیر، ۶/۴۴۷.

ژياننامەيا پيغەمبەرى (س) دخوينين ئەف بۆچۆنە شاش دەردكەفیت، چونكى ئەف ئايەتا ناقبوری ژ سوورەتا ئەحزاب يیە و یا خویا یە کۆ سوورەتا ئەحزاب ی ب هەلکەفتا شەری ئەحزاب ی (ئانکۆ خەندەق ی) هاتییه خوار، کۆل داوییا سالاً (۵) ی مشەختی رویداوو^(۱۲۷)، و دەمان دەمدا هاتییه فەگێران کۆل سالاً (۱۰) ی مشەختی خانما قوتەیلە بنت قەیس ی شوی ب پيغەمبەرى (س) کربوو، لى پيغەمبەر (س) نەچۆبوو نقينا وی^(۱۲۸).

دبیت ئیک پرسیاربکەت: نەیا بەرئاقلە پيغەمبەر (س) مافی ژيگرتنى بدەتە هەفژينين خو و ئەو بريارى بدەن پيغەمبەرى (س) بهيلن و خو ژي بدەنە بەردان؟ چونكى هەلوەستەكى ب شەرمە مروف هەفژينا خو بيخيتە تيدا و مروف پيشبينىي ناکەت کۆ ژنەك هەبیت زەلامى خو د قى هەلوەستيدا ژينهگريت خو گەر هات و حەز ژى ل سەر وی نەبیت.

ئەفە دبیت هەتا راددەيەكى تشتەكى لۆژيك بيت، لى هەژى گۆتنييه کۆ هەر ژنەكا پيغەمبەرى (س) مارکرى پشتى قان نەهان ژى، پيغەمبەر (س) بەرى بچيته نقينا وی مافی ژيگرتنى يى دايى،

^(۱۲۷) سيرة النبي (ص) لابن هشام: ۱۹۷/۳.

^(۱۲۸) سير أعلام النبلاء، ۲/۲۶۰.

واته: ئەو مافی دایه هەر نه هه قژینین خو یین که قن هه مان ماف دایه هه قژینین خو یین نوی ژى: یان دى ب هه قژینیا پیغه مبهرى (س) رازیب و پیگریی ب ريسا و رینمایین نوی که ن یان ژى پیدفى ناکهت ئەو هه قژینییه ژداک ببيت و ببيتە ژيوار. لى یا سهیر و سه مه ره د فى بواریدا، کو کیم ژ مه هه تا نها دزانن، ئەوه: ژن هه بوویه - پشتی قان نه هان - شوی ب پیغه مبهرى (س) کرییه و پى رازیبوویه، لى پشتی پیغه مبهرى (س) مافی هه لبارتنى دایى و ريسا و رینمایین هه قژینیا نوی بو گوتین ئیکسه ر لیقه بوویه و خو ژ پیغه مبهرى (س) دایه بهردان بهرى کو پیغه مبهر (س) بجیتە نقینا وى. به لکو پتر ژ فى چه ندی رویدایه، ژن هه بوویه شوی ب پیغه مبهرى (س) کرییه، لى پشتی پیغه مبهرى (س) مافی هه لبارتنى دایى و ريسا و رینمایین هه قژینیا نوی بو گوتین ئیکسه ر لیقه بوویه و خو ژ پیغه مبهرى (س) دایه بهردان و که سه کى دى وه کى هه قژین پشتی هنگى بو خو هه لبارتییه !!

دهیتە فه گیران کو بهرى وه فاتا پیغه مبهرى (س) ل سالاً (۱۰) - مشه ختى، خانما قوته یله بنت قه یس شوی ب پیغه مبهرى (س) کریوو^(۱۲۹)، لى بهرى کو پیغه مبهر (س) وى ببینیت و فه گو هیزیت جابه ک ب ریکا هنده ک که سان دایى و فه رمانکر کو

(۱۲۹) سیر أعلام النبلاء، ۲/۲۶۰.

مافی ژيگرنتی بدهنی یان خودی و پیغه مبهری ژيگریت و پشتی مرنا پیغه مبهری مافی شویکرنی نابیت، یان ژی گهر رازینه بیت بلا سه ربه ست بچیت، وی ژی هه قژینیا پیغه مبهری (س) ب فی شیوهی ره تکر و پشتی هنگی نه و ملله تی خو ژ ئیسلامی دهرکه فتن و پاشی جاره کا دی هاتنه سهر ئیسلامیقه و بریاردا بو خو شویه کی دی بکه ت، و دهیته فه گئران کو شوی ب عیکریمه بن نه بی جه هل سی کربوو، و ده ما کو نه بو به کرسی د خیلافه تا خودا زانی گه له ک توره بوو و گوت: نه ز دی وان ب مالفه سوژم، لی عومهری گوتی: نه و نه دایکا ئیماندارانه و پیغه مبهر نه چویه نقینا وی و حیجاب ژی ل سهر وی نه هاتییه فه رزکرن^(۱۳۰).

ههروه سا پیغه مبهری (س) خانما نه سما بنت نه لنوعمان ژی بهری کو بچیه نقینا وی بهردابوو^(۱۳۱) و پشتی هنگی شوی ب نه لموهاجر بن نه بی ئومه ییه سی کربوو، و ده ما عومهری فییای سزابهت ل سهر وی بنیاتی کو پشتی بوویه هه قژینا پیغه مبهری (س) وی شویکرییه فه، لی وی بهره قانی ژ خو کر و گوت: ب خودی نه حیجاب ل سهر من هاتییه فه رزکرن و نه ژی که سه کی گوتییه من تو دایکا ئیماندارانی، و هوسا عومهری ده ست ژی

^(۱۳۰) تلخیص الحبر، ۲۹۳/۳.

^(۱۳۱) سیر أعلام النبلاء، ۲۵۵/۲.

بهردان^(۱۳۲). هندهك دبیژن ئه و ل سالاً (۹) ى مشهختى بوو، پیغه مبهرى (س) سهحابیهكى خو هنارتبوو دا فهگوهیزیت، وی سهحابی ریسا و ریئمایین وی شوپکرنی بو گوتبوون نه مازه دهرباری حجابی له ورا لیقه ببوو^(۱۳۳).

دهیته گوتن کو خانمه کا کیلابی ژى پیغه مبهرى (س) ل سالاً (۸) ى مشهختى مارکربوو، لی دیروکنقیس ل سهر ناڤی وی پیکنه هاتینه، دبیژن: ده ما پیغه مبهر (س) چویه پشت په رییا وی و مافی ژیگرتنی دایی، وی قهومی خو ژیگرت و پیغه مبهرى ژى (س) بهرى دهستی خو بکه تی بهردا^(۱۳۴).

ئه فه، دهرباری دیاردهیا مافی ژیگرتنی ئه وی پیغه مبهرى (س) ب هه قژینین خو به خشی، لی دیسان مژاره کی دی یی بالکیش و پری قه رقه شه دهر دکه فیه هوی ده ما مروقه به حسى فره ژنیا پیغه مبهرى (س) دکه ت و نابیت ب چ رهنگان بهیته پشتگوهرن، ئه و ژى کو هاتییه فه گیران د دروستنامه یا بوخاری دا کو پیغه مبهرى (س) هیزه کا مهن بو جووتبوونی هه بوو، و د ئیک

^(۱۳۲) تلخیص الحبر، ۲۹۳/۳.

^(۱۳۳) سیر أعلام النبلاء، ۲۵۸/۲.

^(۱۳۴) الطبقات لابن سعد، ۱۳۷/۱۰.

شەئدا ل سەر هەمی هەقزینیڭ خۆ دگەرییا و ب ئیک سەر شویشتن
قەستا نغینیڭ وان هەمییان دکر.

ئیمامی بوخاری د دروستنامەیا خۆدا ژ زاردەقی ئەنەس ی
دبیژیت:

"پینگەمبەر (س) د ئیک دەمی رۆژ و شەئاندا ل سەر ژنیڭ خۆ
دگەرییا و ئەو یازدە بوون، و دەما پرسیار ژئی هاتییه کرن: ما ئەو
دشییا؟ گۆتی: مە دگۆتی هیزا سیم کەسان ب وی هاتییه
بەخشین"^(۱۳۰).

یا راست ئەق مژارە جھی سەرپراوە ستیانەکا دریزە، چونکی ئەق
سوحبەتە ژ لایی زانستی و لۆژیکیفە هەتا راددەیهکی مەزن یا
رەتکرییه، ژ بەر کۆ هەتا رۆژا ئەقرو خودی چ زەلام نەئافراندینە
بشینی دەمەکیدا (واتە: دەمژمیرەکیدا ب دەربرینا فەرموودەیی)
دەوری دەه جاران جۆتببیت!! لی هەلبەت وەکی هەر جار پاقە کارین
فەرموودەیان چ بەای ل هەمبەری تیکستی نادەنە ئاقل و زانستی،
لەورا ئەو وەسا قی چەندی پاقەدکەن کۆ ئەقە ئیک ژ موعجیزەیان
بوو خودی ب پینگەمبەری خۆ (س) بەخشى، چونکی خودی بو وی

^(۱۳۰) بنیره: صحیح البخاری ۱/۶۲، رقم الحدیث (۲۶۸)، هەروەسا ب
پامانەکا نیزیکی قی پامانی د (صحیح مسلم، ۱/۱۵۲، رقم الحدیث
۳۰۹) ژیدا هاتییه.

ب تهنىٰ حالالکربوو وى ئەڤ هژمارا ژنان ههبيت، له ورا ژى خودىٰ فەر زانى کۆ قىٰ هیزىٰ ژى ب وى ببه خشیت هه تا کۆ مافىٰ وان یىٰ جهسته یىٰ بدهتىٰ و ئەو ل بن چهنگىٰ پیغه مبهرى (س) ههست ب بیباریا جهسته یىٰ نه که ن.

یا راست من ب خو ژى ل دهست پیکیٰ هوسا هزر دکر، و من ئەڤ چهنده ب موعجیزه دزانی، لىٰ پشتی هزر کرن و دویقچونه کا باشتر دیتنا من بو بابته گله که هاته گوهرین. ب دیتنا من و ل بهر رونا هییا فه گیرانین دیرۆکی ئەڤه بهانه یه کا ره تکریه، چونکی بهری ئیسلام بهیت فره ژنى نه ریته کی ره سه نی خه لکی بیابانى بوو، ب تهنىٰ بو نمونه زه لامین هوزا قوره یشىٰ هه قزینی د گه ل ده ژن و پتر و کیمتران پیک دئینا^(۱۳۶)، له ورا ئەڤ فره ژنییه پتر نه ریت بوو و ئەڤ جوره هیزه ژى هیچ مه رج نه بوو هه تا کۆ زه لام بشیت قىٰ هژمارا هوسا مه زن یا ژنان ل بن چهنگىٰ خو خرفه بکه ت، چونکی چ زه لام خودىٰ ب قىٰ هیز و شیانىٰ نه ئافران دبوون و نا ئافرینیت ژى.

جاری بهری هه ر تشتی ئەڤ جوره رهفتاره وهکی رهفتاره کا نه ته ندروست دهیت هژمارى، و ل په ی هه می پیقه رین نوشدارى رهفتاره کا هوسا وهکی رهفتاره کا نه ساخله م ژ لایىٰ نوشدارانقه

^(۱۳۶) تفسیر الطبری، دار ابن تیمیة، ۵۳۴/۷.

دەيتە بناقكرن، چونكى ب قى جۆره رەفتارى دۇنيايەكا نەخۇشى و ئىشان ب رىكا ئەندامى سىكسىيى زەلامى د ناقبەرا قان ھەقزىناندا دەيتە قەگۈھاستن نەمازە وان نەخۇشىيىن قەگر ئەويىن ب رىكا سىكسى دەيتە قەگۈھاستن كۆ ئەقرو نوشار دىيىزنى (Sexually Transmitted Diseases)، مينا: گۆتوريا، سىفلس، تىرىكۆمۆناس، ئايدز و ھتد.. لەورا ناھيتە پىشېنىكرن كۆ پىغەمبەر (س) رەفتارەكا ب قى شىۋازى بپەژىنىت و پراكتىزەبەكەت نەخاسمە مە ھندەك قەگىرانىن دى يىن ئاشكرا ھەنە بەرەقازى قى قەگىرانا ناقبوورى تەكەزىيى ل سەرشويشتن و خۇپاقزكرنى دكەن د ناقبەرا ھەر دوو جۆتبووناندا.

دەيتە قەگىران كۆ پىغەمبەر (س) رۆژەكى ل سەر ژنىن خۆ دگەريا ل نك قى سەرى خۆ دشويشت و ل نك يادى سەرى خۆ دشويشت، و دەما پرسىار ژى ھاتىيەكرن: چما تۆ ناكەيە ئىك سەرشويشتن؟ پىغەمبەرى (س) بەرسقدا: ھۆسا جوانتر و بىھنخۇشتر و پاقزترە^(۱۳۷). يا راست، ئەقە ئەو رەفتارە ئەوا

^(۱۳۷) بىئىرە: سنن أبى داوود، ۱/۱۵۷، رقم الحديث (۲۱۹)، بۆ زانين ئەقە فەرموودەيە فەرموودەقەگىرى ناقدار (ئەل - ئەلبانى) د دويقچۇنا خۇدا بۆ پرتووكا (مشكاة المصابيح، ۱/۱۴۶، رقم الحديث - ۴۷۰) ب فەرموودەيەكا باش دايە نياسين.

ژ پیغه مبهری (س) دهیته پیشبینیکن چونکی رهفتاره کا ساخلم و پاقره و جهی دویاتییا نوشداران و زانستین نوشداری ژیهه . ههژی گوتنییه، نه ب تهنی پیغه مبهری (س) نه ف رهفتاره کرییه بهلکو زهلامین موسلمانان ژی د ناقبهرا هه ر دوو جوتبوناندا ب خویاقرنی شیره تکرینه، خو گرهات و د گه ل هه مان هه قرین ژی بیت. دهیته فه گیران کو پیغه مبهری (س) د فه رموده یه کا خودا گوتیه هه قالین خو:

"هه ر که سی ژ هوه قه ستا نفینا مالا خو کر و پاشی قییا بزقریت و دووباره بکه ته فه بلا د ناقبهرا واندا ده سترویه کی بگریت" (۱۳۸).

ئه فه جاری یا گرنگ بوو، لی هه تا کو ئه م قی دیارده یی ل بن سیبه را تیگستان ره تبکه یین و رویی موعجیزی ب فه گیرانین دیروکی ژی بدهینه پاش، من پیخوشه بیژین کو خودی چ زیده ییه کا جهسته ییا جوداواز ب پیغه مبهری (س) نه به خشیبوو و فیسیلوژییا له شی پیغه مبهری ژی (س) هه ر وه کی فیسیلوژییا له شین هه می زه لمان بوو، له ورا خودی د قورئانیدا فه رمانا پیغه مبهری (س) دکه ت کو بیژیه ته خه لکی خو:

(۱۳۸) صحیح مسلم، ۱/۱۵۲، رقم الحدیث (۳۰۸).

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ (۱۳۹).

واته: (تو بیژنه: ئەز ژى هەر وهكى هه وه مروڤم، لى وهى بو
من دهيت كو خوديى هه وه خودييهكى ئيكانهيه).

و هه لهت كافر و بيباوه ران يارى ب پيغه مبهرى (س) دكرن
و تان ليددان كو نه و مروڤه كى ناساييه و كار و چالاكيين وى بين
روژانه ژى وهكى كار و چالاكيين هه مروڤه كيينه، خودى ژ زارده قى
وان دبيژيت:

(وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا
أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا) (۱۴۰).

واته: (وان گوت: ئەڤه چ پيغه مبهره خوارنى دخوت ول بازاران
دمه شيت، گه وهسا بوو بلا مليا كه تهك بو هاتبا خوار هه تا كو
د گه ل وى هوشدارى دابانه خهلكى).

خودى به رسقا فان توخمه مروڤان دا و بو وان دياركر كو هه مى
پيغه مبهر هه مروڤين ناسايى بووينه و كار و چالاكيين وان بين
روژانه ژى هه وهكى بين هه مى مروڤان بووينه، خودى دبيژيت:

(۱۳۹) قورئانا پيرۆز، سووره تا كه هف: (۱۱۰).

(۱۴۰) قورئانا پيرۆز، سووره تا فورقان: (۷).

(وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ) ^(١٤١).

واته: (و مه كهس ژ پيغه مبه ران بهرى ته نه هئارتيه ئيلا وان ژى خوارن خوارينه و ل بازاران مه شيائينه).

لِ يَا ژ هه ميان گرن گتر ئه وه، خانما عائيشه ب روهن و ئاشكرايى قى ئيكي ره تدكته و فه دگيرت كۆ پيغه مبه رى (س) چ ژنين خۆ ل سهر يين دى نه دئىخستن و نه خاسمه سه بارهت مانا وى ل ده ف وان، ئه و فه دگيرت كۆ كيم روژ هه بوينه ئه و ل سهر هه ميان نه گه ريبايت و خۆ نيزيكي وان نه كربت ئيك ب ئيك بيى كۆ ده ستى خۆ بكه ته وان، هه تا كۆ دگه هشته وى ئه وا كۆ شه فا وى ده ات، و هؤسا ل نك وى دما، لى ده ما كۆ خانما سه وده ئه ختياركه قتى وى شه فا خۆ دابوو خانما عائيشه ^(١٤٢).

وه سا دياره ئه ف فه گيرانا خانما عائيشه يا تاييه ت بووب قوناغا ده ستپيكيته ژ فره ژنيا پيغه مبه رى (س)، واته: ل ده ستپيكي ئه رك بوول سهر وى ئه و يه كسانيا جه سته يى د ناقبه را هه قژينين خۆ دا بكه ت، هه ر شه ف ل نقينا ئيكي ژ وان بنقيت، لى وه كى ده يته فه گيران كۆ پشتى مافى ژيگرتنى خودى ده ستووريا وى دا ئه و بيى ب كه يفا

^(١٤١) قورئانا پيرۆز، سووره تا فورقان: (٢٠).

^(١٤٢) سنن أبي داوود، ٣/٤٧٠-٤٧١، رقم الحديث (٢١٣٥).

خو بیت، یا وی بقیت ژ هه څرینین وی شه څا وی گړو بکته و یا وی
بقیت شه څا وی بینیته پیښ، و یا وی بقیت خو شه څا وی ژی نه بیت
ئو دکاریت بچیته نڅینا وی.

دهیته څه گڼران کو پیغه مبهری (س) هه ر نیک ژ خانمین عانیسه
و حافسه و نوم سه له مه و زهینه ب نیزیکی خو دکرن و دابه شکر نه کا
یه کسانه ب خو و مالی خو د ناقبه را واندا دکر، د ده مه کیدا هه
نیک ژ خانمین سه وده و جوهیرییه و نوم حه بییه و مه یومنه
و سه فییه ژ خو دویردکرن و ل دویف حه زا خو دابه شکرن د ناقبه را
واندا دکر^(۱۴۳). ئه څه چنده ژی به لگه یه کی زیده یه کو پیغه مبهر (س)
د نیک دهمدا ل سه ر هه می هه څرینین خو نه دگه رییا، به لکو ل په ی
ئه څه چندا بووری روژ دهاتن و دچون و پیغه مبهر (س) نیزیکی
هنده ک ژ هه څرینین خو نه دبوو.

ب شیوه یه کی گشتی ئه م هه می دزانی مژاری هه څرینیا
پیغه مبهری (س) مژاره کی دیروکییه، لی تشتی هه ری گرنګ دهرباری
هه څرینیا پیغه مبهری (س) کو په یوه ندی ب روژا مه یا ئه څرو څه
هه ی ئه وه گه له ک موسلمان ئه څرو پیغه مبهری (س) د بواری
هه څرینیا وده کی چافلئکرییه ک بو خو دهرمیرن، و ب به هانه یا
فره ژنیا وی ئاراسته یا فره ژنیی د جفاکی موسلماندا ب په واده نه

^(۱۴۳) تفسیر القرطبي، ۲۱۵/۱۳.

نیاسین و پهسه نددکه ن. لئ تشتی گرنګ ل قیڑی ئه وه گه ر ئه م
 خواندنه کا ئارام و بابه تانه بو مژاری فره ژنیا پیغه مبهری (س)
 بکه ین دی بینین کو هیچ لوزیکه ک نینه هه قزینیا پیغه مبهری (س)
 بو موسلمانان بکه ته جهی چاقلیکرنی. واته: راسته پیغه مبهری (س)
 د پرانیا بوارندا چاقلیکریی موسلمانانه، لئ هنده ک رهفتاران
 په یوه ندیا ب مژاری پیغه مبهراتییغه هه ی و ب ته نی خودی بو
 پیغه مبهری (س) په سه ندرکینه یان ژی ل سه ر وی حه رامکرینه،
 و موسلمانان نه ژ نیژیک و نه ژی ژ دویر چ په یوه ندی ب وان
 رهفتارانقه نینه. بو نمونه: بو پیغه مبهری (س) نه دبو وه لبه ستان
 قه هینیت و بیته هه لبه ستان، چونکی خودی ب ئاشکرای
 گو تبوی:

(وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشُّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ) (۱۴۴).

واته: (و مه ئه و فیڑی شیعرئ نه کریه و شیعر بو وی نابیت).
 هه روه سا بو پیغه مبهری (س) و بنه مالای وی نه دبو وان سه ده قه
 ژ خه لکی قه بولکر بان خو چه ند پیدقییا وان ژی پی هه بایه. هاتییه
 قه گیزان ژ زارده قی پیغه مبهری (س) د دروستنامه یا ئیمامی
 موسلم دا:

(۱۴۴) قورئانا پیروز، سووره تا یاسین: (۶۹).

"ھندیکە سەدەقە یە نە بۆ پیغەمبەری و نە ژى بۆ بنەمالا وی
حەلال نابیت، ئە و قریژا خەلکینە" (۱۴۵).

بۆ پیغەمبەری (س) دروست بوو دوویان سی رۆژیان ل دویتف
ئیک بگریت، لی ئەق چەندە بۆ چ موسلمانان یا حەلال
نینە (۱۴۶). ھەر وەسا بۆ پیغەمبەری (س) نەدبوو کەس ببیتە
میراتگری وی (۱۴۷).

لە ورا ژى دەرباری مژاری ھەقژینییی ئیسلام وەکی ئایین ھاتییە
و تەکەزی ل ھەقژینییی کرییە و ھیچ ری نەدایە کۆ رەبەناتی
د ئیسلامیدا بەیتە پەیرە و کەرن، واتە: زەلام ب بەھانە یا دەروون
پاقرکرنی خۆ ژ ھەقژینییی و خۆشییی د دنیا یی بدەتە پاش، لی
د ھەمان دەمدا ھیچ ری نەدایە کۆ د بواری ھەقژینییی زەلامی
موسلمان پیغەمبەری (س) بۆ خۆ بکەتە چاقلیکری. ھەلبەت ئەگەر
و سەدەمی قی چەندی ژى ئەقەنە:

(۱۴۵) صحیح مسلم، ۱/۴۷۷، رقم الحدیث (۱۰۷۲).

(۱۴۶) بنییرە: صحیح البخاری، ۳/۳۸، رقم الحدیث (۱۹۶۶) و صحیح مسلم،

۱/۴۹۰-۴۹۱، رقم الحدیث (۱۱۰۳).

(۱۴۷) بنییرە: صحیح البخاری، ۴/۷۹، رقم الحدیث (۳۰۹۳)، و صحیح مسلم،

۲/۸۴۱، رقم الحدیث (۱۷۵۸) و (۱۷۵۹).

ئيك: ده ما قورئانى فرەژنى بۆ موسلمانان ب چوار ژنان سنووردای، قى سنووردانى ژ پیغه مبهرى (س) نه گرت سهره راي کو هژمارا هه قژنين وى دهربازى وى چه ندی ببوو. نایهت هاته خوار و فرەژنى ب چوار ژنان سنووردا، و شهرت و مهرج ژى بۆ فان چواران دانان. خودی د قورئانیدا دبیزیت:

(وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا) (۱۴۸).

واته: (و نه گه ر هوين ترسيان کو د راستا کچين هيتيمدا دادپهروه ريبي نه کهن - گه ر وه مارکرن - نه قجا هنده ک ژنين دى کو هوه پيخوش بيت: دوويان، سنيان يان چواران ماربکهن، لى به لى گه ر هوين ترسيان کو هوين دادپهروه ريبي نه کهن بلا ژنه ک ب ته نى بيت يان ژى ب که نيزه کين خو رازيبين، نه قريکه ژ هه ميبان نيزيکتره کو هوين خو ژ نولمى بپاريژن).

ل په ي وان چافکانى و ليقه گه رين تايهت ب ژياننامه يا پيغه مبهريقه (س) خانما نافدير مهيمونه بنت نه لحارس داوى هه قژينا پيغه مبهرى بوو (س) کو ل مه ها زولقيعه ده ل سالا (۷) حى

(۱۴۸) قورئانا پيرۆز، سووره تا نيسا: (۳).

مشهختی مارکریوو^(۱۴۹). واته: ئەم دکارین ببیژین کۆ هەتا سالاً
 (۷) یّ مشهختی ژێ پیڤغه مبهری (س) بەردهوامی یا دایه پروسسایا
 فرەژنییی.

یا مای ئەم بزانیان کا کهنگی ئەڤ ئایه تا نافبوری هاتییه خوار
 هەتا کۆ بزانیان کا پیڤغه مبهری (س) بهری دابه زینا قیّ ئایه تیّ یان
 پشتی ویّ فرەژنییا خۆ بداوی ئینابوو؟

وهکی مه ئاماژه پیدای ئەڤ ئایه ته هژماره سییه ژ سووره تا
 (نیسائ) یّ، و ل فیژیّ یا گرنکه ئەم بزانیان کا ئەڤ سووره ته
 کهنگی هاتییه خوار؟ ئایا بهری سالاً (۷) یّ مشهختی یان ژێ
 پشتی هنگی؟

یا راست ببیژین: فهقیه و فهرمووده فهگیژیّ
 بهرنیاس ئەلزهرکه شی^(۱۵۰) د پرتووکا خۆ (ئهلبورهان) دا
 دبیزیت: "ئیکه مین تشت کۆ - ل مه دینه ییّ - هاتییه خوار:
 سووره تا به قهره بوو، پاشی ئەنفال، پاشی ئالیعیران، پاشی
 ئەحزاب، پاشی مومته حینه، پاشی نیسائ .."^(۱۵۱).

^(۱۴۹) بنیره: سیر اعلام النبلاء، ۲/۲۳۸ وما بعدها.

^(۱۵۰) نافهاتی ل سالاً (۷۹۴) یّ مشهختی وه فاتا خۆ یا کری.

^(۱۵۱) البرهان في علوم القرآن، ۱/۱۹۴.

واته: سووره تا نيسائى پشتي سووره تا مومته حينه عى
 هاتيه خوار. و ل پهى وان فه گيرانين گريداى سه ده مين دابه زينا
 سووره تا مومته حينه عى نه وين كو بوخارى د دروستنامه يا خودا
 ئيناينه زمان، نه و ب سانامى و بى هيچ ئالوزيه ك دده ته
 خوياكرن كو دابه زينا سووره تا مومته حينه عى هر ژ ده مى
 به يعه تا بن دارى ده ستپي كريبه و هه تا به رهه فيين فه تا
 مه ككه ه عى فه كيشايه^(۱۰۲)، و يا ئاشكرايه ژ لايى ديروكيفه كو
 به يعه تا بن دارى ل مه ها زولقيعه ده ژ سالاً (۶) عى مشه ختى
 و فه تا مه ككه ه عى ژى ل ره مه زانا سالاً (۸) عى مشه ختى
 رويدا بون، و نه فه چه نده وي واته عى دده ت كو سووره تا
 مومته حينه عى ل داوييا سالاً (۶) عى مشه ختى ده ست ب
 دابه زيني كريبه و هه تا بهرى ره مه زانا سالاً (۸) عى مشه ختى ژى
 يا به رده وام بوو. نه فه چه نده ژى وي ئيكي دگه هينيت كو سووره تا
 نيسائى د سالاً (۸) عى مشه ختيدا هاتيه خوار، لى داوى هه فژينا
 پيغه مبهرى (س) كو خانما مه يمونه بنت نه لهارس بوو ل
 مه ها بهرى داوييى ژ سالاً (۷) عى مشه ختى هاتبوو ماركرن. واته:
 پيغه مبهرى (س) فره ژنيا خو بهرى دابه زينا ئايه تا ناقبوورى
 نه نجامدايه نه ك پشتي وي.

^(۱۰۲) بنبره: صحيح البخاري، ۱۴۹/۶ وما بعدها.

دوو: خودی د ماوه یه کی ده ستنیشانکریدا ماف دابوو پیغه مبهری (س) کو نه و پتر ژ چوار ژنان ل بن چه نگی خو خرقه بکه ت، و پشتی هنگی ل سهر وی حه رامکر نه و زیده تر ژنان ماریکه ت، هه روه سا ل سهر وی حه رامکر ژی کو نه و هنده کین ژوان به ربه ت دا هنده کین دی ل شوینا وان ماریکه ت خو چند ژنن دی بکه فنه دلی وی (۱۰۳)، خودی گوتی:

(لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَاقِبًا) (۱۰۴).

واته: (ئیدی ژن بو ته د حه لال نین، و بو ته حه لال نینه تو ژنن خو ب هنده کین دی بگوهری خو چند شهیدایی جوانیا وان بی - نانکو وان به رده ی و هنده کین به ده وتر شوینا وان بینی - ژ بلی که نیزه کین ته نه بن، یا راست خودی ل سهر هه ر تشتی چاقدیره).

لی ل داویا ژیا نا پیغه مبهری (س) جاره کا دی خودی ل سهر حه لالکره فه و ده ستوری دایی نه و هیشتا ژنان ماریکه ت گه ر حه زا وی ل سهر هه بیت. لی ده بیته گوتن کو پشتی فان نه ه ژنان هیچ روی نه دابوو پیغه مبهر (س) چوبیته نفینا ژنه کا دی پشتی مارکرنا وی

(۱۰۳) تفسیر ابن کثیر، ۶/۴۴۷.

(۱۰۴) قورئانا پیرۆز، سووره تا نه حزاب: (۵۲).

(واته: پشتی وان ژى مارکړينه، لى بهرى کو چوبیته نقینا وان ژیکفه بووینه).

سى: خودی دادپه روهرییا جهسته یی یا کریه مه رج بو نهو موسلمانى پتر ژهه فزینه کى دئینیت، واته: ل سهر وی فه پزه نهو ب وه کهه فی سهره ده رییا نقینى د گهل هه فزینین خو بکهت، لى پیغه مبه ر (س) د فى چه ندیدا یی ده ستورداى بوو نهو هه فزینا وی بقیت شه فا وی پاشبى خیت و یا وی بقیت شه فا وی پاشبى خیت، و یا شه فا وی ژى نه بیت گهر وی فییا دشیت بجیته نقینا وی، واته: پیغه مبه ر نه یی پیگره کو شه ف و روژین خو د ناقبه را واندا دابه شبکه ت. خودی بو وان دیارکر:

(تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا) (١٥٥).

واته: (یا ته بقیت - ژهه فزینین خو - شه فا وی گیرو بکه و یا ته بقیت شه فا وی بینه پیش، و یا ته بقیت خو شه فا وی ژى نه بیت تو دکارى بجیته نقینکا وی، چ گونه ه ل سهر ته نینه گهر تو فى چه ندی بکه ی، نه ف چه نده دی پتر وان که یفخوشکه ت و ب خه م

(١٥٥) قورئانا پیرۆز، سووره تا نه حزاب: (٥١).

ناکهڦن و دی رازین ل سهر ئه‌وا تو ددهیه وان هه‌میان، و خودی دزانیت کا چ د دلین هه‌و‌دا هه‌یه، خودی یی زانا و بیهنفره‌هه).

دهیته ڤه‌گیان کو پیغه‌مبهری (س) هه‌ر ئیک ژ خانمین عایشه و حه‌فسه و ئوم سه‌له‌مه و زه‌ینه‌ب نیژیکی خو دکرن و دابه‌شکره‌کا یه‌کسانه ب خو و مالی خو د ناقبه‌را وندا دکر، د ده‌مه‌کیدا هه‌ر ئیک ژ خانمین سه‌وده و جوهرییه و ئوم حه‌بییه و مه‌یمنه و سه‌فییه ژ خو دویردکرن و ل دویف حه‌زا خو دابه‌شکرن د ناقبه‌را وندا دکر^(۱۰۶).

چوار: پیغه‌مبهر (س) ژ لای خودیغه یی ده‌ستوردای بوو کو هه‌ر ژنا وی بقیت بیی سه‌میان و دیده‌قان ماربکته، هه‌لبه‌ت ئه‌و ڤه‌چنده ژی بو موسلمانان نابیت.

پینج: ئه‌و هه‌ڤژینا نه‌ڤیانا خو بو پیغه‌مبهری (س) دیاربکته نابیت پیغه‌مبهر (س) وی بهیلپته ل سهر به‌ختی خو، دقیت ئیکسه‌ر بهیته به‌ردان. د ده‌مه‌کیدا زه‌لامی موسلمان دشیت هه‌ڤژینا خو بهیلپت و به‌رنه‌ده‌ت خو ڤه‌ند ژ وی حه‌ز ژی نه‌که‌ت. بو نمونه: د دروستنامه‌یا بوخاری دا هاتییه کو هه‌ڤژینه‌کا پیغه‌مبهری (س) کچا ئه‌لجه‌وه‌ن سی ده‌ما ل پشت په‌ریی نه‌ڤیانا خو بو پیغه‌مبهری

^(۱۰۶) تفسیر القرطبی، ۲۱۵/۱۳.

(س) دهریختی پیغه مبه ر (س) نیزیکی وی نه بوو و ئیکسه ر ب
بهردان فه گه رانده مالباپی^(۱۰۷).

هوسا بو مه دیار دبیت کو فره ژنیا پیغه مبه ری (س) تشته کی
تایبه ت بوو ب پیغه مبه راتییا ویغه، و نه ژ دویر و نه ژی ژنیزیک نه ف
فره ژنیه نابیه جهی چاقلیکرنا زهلامی موسلمان.

ل داوییی من پیخوشه بیژم: نه فه لیكولینه ک بوو ل دور
نه زمونا فره ژنیا پیغه مبه ری (س)، دبیت زیده بیژی د ئاخفتنا مندا
نه بیت گه ر نه ز فی لیكولینی ب لیكولینه کا تیروته سه ل ساخه ت
بدهم، چونکی من هه ولا دای وان ته وه ریڼ گرنه نه وین هه تا نها
دهرباری فی مژاری هاتینه ئازراندن نه ز تیدا گه نکه شه بکه م، و ل
به رونا هییا لیقه گه ریڼ دیروکی دویچونا مژاری بکه م و ل سه ر
ویستگه هان رابوه ستم.

نه م وه کی لیكوله ر ریبازا زانستییا هه فچه رخ مه نه چارده کت
دهما نه م ل مژاره کا ب فی ئاوی دنیرین، نه م ب جان و جهسته یین
خوفه بچینه سه رده می بوویه ران و ب ئامیره ت و ئالافین وی
سه رده می کیشان و پیقانی بکه یین نه ک ب ئامیره ت و ئالافین خو
یین مودیڼ و سه رده مانه .

^(۱۰۷) صحیح البخاری، ۴۱/۷، رقم الحدیث (۵۲۵۴).

ب شیوهیه کی گشتی دقت بوویه ره وه کی تشته کی هه قدهم بو
 خو و ژینگه ها خو بهیته خواندن. نابیت مزارین دیروکی ژینگه هین
 وان بهینه قه وړاندن و ژدهم و جهین وان بهینه خلاسکرن و پاشی
 وه کی مزارین په ها نیشانی خه لکی بهینه دان، له ورا من ژی وه کی
 لیکوله بزاقا نه نجامدانا فی چه ندی یا کری. من خو ب ته مامی یی
 ژ سه رده می خو قه تاندی و نه زیی به رب ده م و جهین بوویه ریقه
 چویم، و من هه ولا دای ژینگه هه کی ژوان قه گیرانین دیروکی چیبکه م
 نه وین د لیقه گه ریئ نیسلامیدا هاتین، هه تا کو بشیم فی مزاری ل
 دویری هه ست و سووزان هه لسه نگینم و ب نه نجامین لوزیک
 و به رناق ل ژ لیکولینا خو دهر بکه قم.

د ره وشه کا ب فی ناویدا نه م نکارین ساخه ته کی بدهینه پال
 نه زموننا فره ژنیا پیغه مبه ری (س) ژ بلی وی ئیکی کو نه زموننا
 زه لامه کی جوامیر و نه سیلزاده بوو، و ل په ی نه ریت و ناکسیومین
 وی سه رده می تبه مورا دلوقانییی یا ب فی نه زموننیقه دیار
 و ناشکرایه. راسته ل روژا نه قرؤ هیچ زه لامه ک نینه فی جوره
 هه قرنییی بکه ت، هه روه سا هیچ ژنه ک ژی نینه ب فی چه ندی
 رازیبیت، چونکی نه ریت و ناکسیومین مه دهرباری مافی ژنی
 و بابه تی هه قرنییی گه له ک ژ نه ریت و ناکسیومین دیروکییین
 که فنار د دویرو جودانه، و هه لبه ت گه ر لیکوله ژده رقه ی ریازه کا
 زانستی لیکولینی ل دور فی مزاری بکه ت، دبیت نه و نامیره ت

و ئاكسىئومىن خۇ يىن ھەقچەرخ و مودىرن ھەلبىگرىت و فى مژارا
دىرۆكى پى ھەلبىسەنگىنىت، ل وى دەمى گۇمان نىنە دى ب ھندەك
ئەنجامىن ھەقدىژ لىكۆلىنا خۇ دەرکەقىت و وینەيى پىغەمبەراتىيى
ژى دى گەلەك بىسەرۇبەر خۇياكەت، لى ل وى دەمى ئەو لىكۆلىنە
نابىتە لىكۆلىنەكا زانستى بەلكۆ پتر دى بىتە بزاقەكا سوزانە كۆ
دەرە نىنە گەر ئەم بىيژىن: بزاقەكە د چوارچۆقى باكگراوندەكى
ئایدۆلۆژىكى پىشۇەختدا دەيتە ئەنجامدان.

د. ھەوار بەللۆ

۳۰ى كانوینا دوویى ۲۰۱۸

ژیدمرو لیئشه کهر

۱. قورنانا پیروژ
۲. پرتووکا پیروژ (په یمانا که فنار)
۳. ابن الأثیر الجزري (ت ۶۳۰هـ)، أسد الغابة في معرفة الصحابة، دار ابن حزم، بیروت، ۲۰۱۲م.
۴. ابن الأثیر الجزري (ت ۶۳۰هـ)، الكامل في التاريخ، تحقیق أبي الفداء عبد الله القاضي، دار الکتب العلمیة، بیروت، ۲۰۰۳.
۵. ابن حجر العسقلاني (ت ۸۵۲هـ)، الإصابة في تمييز الصحابة، تحقیق عادل أحمد عبد الموجود و علي محمد معوض، دار الکتب العلمیة، بیروت، ۱۹۹۵م.
۶. ابن قیم الجوزية (ت ۷۵۱هـ)، زاد المعاد في هدي خير العباد، تحقیق شعيب الأرنؤوط و عبد القادر الأرنؤوط، مؤسسة الرسالة، بیروت، ۱۹۹۸م.
۷. أبو الحسن علي بن أحمد الواحدي (ت ۴۶۸هـ)، أسباب نزول القرآن، تحقیق کمال بسیوني زغلول، دار الکتب العلمیة، بیروت، ۱۹۹۱.
۸. أبو الحسين مسلم بن الحجاج النيسابوري (ت ۲۶۱هـ)، صحیح مسلم، دار طيبة، الرياض، ۲۰۰۶.

٩. أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي الدمشقي (ت٧٧٤هـ)، البداية والنهاية، تحقيق عبدالله بن عبدالمحسن التركي، دار هجر، الجيزة، ١٩٩٧.
١٠. أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي الدمشقي (ت٧٧٤هـ)، تفسير القرآن العظيم، تحقيق: سامي بن محمد السلامة، دار طيبة للنشر والتوزيع، الرياض، ١٩٩٩.
١١. أبو جعفر محمد بن جرير الطبري (ت٣١٠هـ)، (تفسير الطبري) جامع البيان عن تأويل آي القرآن، تحقيق محمود محمد شاكر، دار ابن تيمية، القاهرة، الطبعة الثانية، بدون سنة النشر.
١٢. أبو جعفر محمد بن جرير الطبري (ت٣١٠هـ)، تفسير الطبري من كتابه جامع البيان عن تأويل آي القرآن، تحقيق بشار عواد معروف و عصام فارس الحرستاني، مؤسسة الرسالة، بيروت، ١٩٩٤.
١٣. أبو داود سليمان بن الأشعث السجستاني (ت٢٧٥هـ)، سنن أبي داود، تحقيق شعيب الأرنؤوط و محمد كامل قره بللي، دار الرسالة العالمية، بيروت، ٢٠٠٩.
١٤. أبو عبد الله محمد بن أحمد الأنصاري القرطبي (ت٦٧١هـ)، الجامع لأحكام القرآن، دار الكتب، القاهرة، ١٩٦٤.

١٥. أبو عبد الله محمد بن إسماعيل بن إبراهيم البخاري (ت ٢٥٦هـ)،
كتاب التاريخ الكبير، تحقيق هاشم الندوي وآخرين، دار الكتب
العلمية، بيروت، بدون سنة نشر.
١٦. أبو عيسى محمد بن عيسى الترمذي (ت ٢٧٩هـ)، الجامع الكبير
(صحيح الترمذي)، تحقيق بشار عواد معروف، دار الغرب
الإسلامي، بيروت، ١٩٩٦م.
١٧. أبو محمد عبد الملك بن هشام (ت ١٨٣هـ)، سيرة النبي صلى
الله عليه وسلم، تحقيق محمد فتحي السيد، دار الصحابة للتراث،
طنطا، ١٩٩٥م.
١٨. أحمد الصاوي، تفسير الصاوي على الجلالين، دار إحياء الكتب
العربية، بدون ذكر سنة الطبع و المكان.
١٩. أحمد بن علي بن حجر العسقلاني (ت ٨٥٢هـ)، الإصابة في تمييز
الصحابة، تحقيق عادل أحمد عبد الموجود وعلي محمد معوض،
دار الكتب العلمية، بيروت، ١٩٩٥.
٢٠. أحمد بن علي بن حجر العسقلاني (ت ٨٥٢هـ)، تلخيص الحبير في
تخريج أحاديث الرافعي الكبير، مؤسسة قرطبة، ١٩٩٥م.
٢١. بدر الدين محمد بن عبد الله الزركشي (٧٩٤هـ)، البرهان في علوم
القرآن، تحقيق محمد أبو الفضل إبراهيم، دار التراث، القاهرة،
١٩٨٤م.

٢٢. الخطيب التبريزي (ت٧٤١هـ)، مشكاة المصابيح، تحقيق محمد ناصر الدين الألباني، المكتب الإسلامي، بيروت، ١٩٧٩.
٢٣. شمس الدين محمد بن أحمد بن عثمان الذهبي (ت٧٤٨هـ)، سير أعلام النبلاء، مؤسسة الرسالة، بيروت، ١٩٩٦.
٢٤. علاء الدين علي بن بلبان الفارسي (ت٧٣٩هـ)، الإحسان في تقريب صحيح ابن حبان، تحقيق شعيب الأرنؤوط، مؤسسة الرسالة، بيروت، ١٩٩١.
٢٥. محمد أبو زهرة، خاتم النبيين صلى الله عليه وسلم، دار الفكر العربي، القاهرة، ٢٠١٢.
٢٦. محمد بن سعد بن منيع الزهري (ت٢٣٠هـ)، كتاب الطبقات الكبير، تحقيق علي محمد عمر، مكتبة الخانجي، القاهرة، ٢٠٠١.

ئەف زنجىرەيە

ئەف پرتووكە

ئارىشەيا پىرانىيا لىكۆلەرىن سەردەم نەو نەو ئامىرەت و تەرازىبىن خۇ
بىن ھەقچەرخ دىبەن و دچنە سەردەمىن كەفتار كىشان و پىقانان
پىدكەن، و ل دويىقە وى يەككى نەو بىرانان ل سەر بوو يەرىن كەفتار
ئاقادكەن. ھەلبەت ئەف يەكە، زىدە يارى كۆتشتەككى شاشە، نەو
تشتەككى نەپى لۆژىكە ژى. كەلەك شاشىيە كا ھەز نە لىكۆلەر بوو يەران
ژ ئاقا كاودانان بىقە ورنىت و ژ دەم و جھان خلاسبەت و پاشى
سەردەرىبىيى دگەل بگەت، چوئكى ھەر بوو يەرە كا ھەبىت نەم
ھنگى دكارىن راقە كرن و شروھە كرن كا راستە قىنە بدە پىنئ دەما نەم
و ھكى پارچە يەك ژژىنگە ھا وى سەردەرىبىيى دگەل دكە پىن.